

NASLEĐE UNMIK-A NA KOSOVU:

NEUSPEH U DONOŠENJU
PRAVDE I OBEŠTEĆENJU
SRODNIKA NESTALIH

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Amnesty International Publications

First published in 2013 by
Amnesty International Publications
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
www.amnesty.org

© Copyright Amnesty International Publications 2013

Index: EUR 70/009/2013
Original Language: English
Printed by Amnesty International, International Secretariat, United Kingdom

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without the prior permission of the publishers.

Cover photo: [Credit]

Amnesti internešenel je globalni pokret koji ima više od 3 miliona pristalica, članova i aktivista u više od 150 zemalja i teritorija koji vode kampanju da se okončaju gruba kršenja ljudskih prava.

Naša je vizija da svaka osoba uživa sva prava sadržana u Opštoj deklaraciji o ljudskim pravima i drugim standardima međunarodnih ljudskih prava.

Nezavisni smo od bilo koje vlade, političke ideologije, ekonomskog interesa ili religije. Naš rad se uglavnom finansira kroz doprinose od našeg članstva i putem javnih donacija.

AMNESTY
INTERNATIONAL

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. OBAVEZE UNMIK-a	7
3. ŽALBE PODNETE SKLJP	8
3.1 SLUČAJEVI KOJE JE RAZMATRALA SKLJP	8
OTMICA SUPRUGA I SINA S.C.	9
OTMICA I UBISTVO OCA B.A.	10
„NESTANAK” I SMRT G. S.S. I „NESTANAK” I UBISTVO GĐE B.S.	11
OTMICA I UBISTVO BORISLAVA PANIĆA	11
OTMICA I SMRT G. DUŠANA BOGIĆEVIĆA	12
OTMICA I UBISTVO G. MOMČILA RISTANOVIĆA	12
UBISTVO g. PANTE FILIPOVOĆA	12
OTMICA I SMRT DRAGOMIRA ĐUKANOVIĆA I JOVICE ĐUKANOVIĆA	13
„NESTANAK” I UBISTVO G. ZORANA NEDELJKOVIĆA	13
„NESTANAK” I UBISTVO G. Z.D.	14
UBISTVO G. ZORANA VUKIĆEVIĆA	14
OTMICA I UBISTVO PETRIJE PILJEVIĆ	14
3.2 ŽALBE NA OSNOVU ČLANA 3	16
OTMICA SINA SVETLANE JOČIĆ	16
OTMICA NEHATA RUHANIJA	17
OTMICA I VEROVATNO UBISTVO G. D.P. I G. MS.Đ.	18
OTMICA SVETISLAVA NEDELJKOVIĆA	18
OTMICA I UBISTVO DIMITRIJA MILENKOVIĆA I ALEKSANDRA MILENKOVIĆA	19

4 NASLEĐE UNMIK-A NA KOSOVU
Neuspeh u donošenju pravde i obeštećenju srodnika nestalih

OTMICA I SMRT G. ZVONKA MARINKOVIĆA	19
OTMICA DR ANDIJE TOMANOVIĆA	20
3.3 ODGOVORI SPGS SKLJP	20
4. PRAVO NA PRISTUP PRAVDI	22
5. PRAVO NA REPARACIJU.....	24
5.1 OBAVEZA OBEZBEĐENJA REPARACIJE	24
5.2 NEUSPEH UNMIK-A DA GARANTUJE REPARACIJU.....	25
6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	28
KRAJNJE BELEŠKE	29

1. UVOD

„Očigledni izostanak bilo kakve adekvatne reakcije od strane policije UNMIK-a mogao bi počiniocima da navede na pomisao da vlasti nisu bile u stanju ili nisu bile voljne da istraže ta krivična dela. Ovakav odnos vlasti prema najtežim zločinima u svakom društvu, a posebno u post-konfliktnim okolnostima, neminovno stvara kulturu nekažnjivosti među kriminalcima i može samo da dovede do pogoršanja situacije. Problemi na koje je UNMIK naišao na početku svoje misije [...], ne opravdavaju takvu neaktivnost bilo na samom startu ili kasnije“. Savetodavna komisija za ljudska prava UNMIK-a.¹

Amnesti internešenel je više od jedne decenije naglašavao kontinuirano pomanjkanje pravde, istine i reparacija za žrtve kršenja ljudskih prava (od kojih neka mogu da predstavljaju zločin po međunarodnom pravu) počinjenih tokom i neposredno nakon rata na Kosovu 1998-9.² Organizacija se posebno usredsredila na odsustvo pravde, istine i reparacije za žrtve prisilnih nestanaka i otmica, uključujući i srodnike nestalih osoba.³

Ovaj izveštaj otkriva kako je Privremena administrativna misija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK), zadužena za zaštitu ljudskih prava na Kosovu, očigledno propustila da pokrene neodložne i temeljne istrage u slučajevima kada su građani prijavili da su im, neposredno nakon rata, nestali članovi porodice. Izveštaj, sastavljen na osnovu dokaza koje je razmotrila Savetodavna komisija za ljudska prava samog UNMIK-a (SKLJP), otkriva nečuveno zanemarivanje prava nestalih osoba i članova njihovih porodica. Inicijalna mišljenja SKLJP-a, sažeta u ovom izveštaju, više nego potvrđuju zaključke Amnesti internešenela – da policija UNMIK-a ove prijave nije neodložno, nepristrasno i temeljno istražila te da su srodnici retko obaveštavani o eventualnom napretku u tim istragama. I doista, u nekim od žalbi koje su do danas razmotrene, SKLJP je utvrdio da nikada nije bila pokrenuta bilo kakva istraga ili da se od istrage odustalo nakon što su posmrtni ostaci nestale osobe vraćeni porodici kako bi se obavila sahrana.

Izveštaj takođe otkriva da UNMIK nastavlja da krši prava srodnika nestalih osoba propuštajući da sprovede u delo preporuke SKLJP-a koje se odnose na reparaciju. Prema važećim pravilima Ujedinjenih nacija koja se tiču naknade štete, UNMIK nije obavezan da isplati obeštećenje zbog eventualnog kršenja ljudskih prava. To znači da UNMIK formalno nije obavezan da srodnicima omogući pristup adekvatnim reparacijama, uključujući i finansijsku nadoknadu za pretrpljeni gubitak, bol i patnju.

Amnesti internešenel smatra da su otmice koje su se dogodile posle okončanja oružanog sukoba u junu 1999. godine, u periodu posle rata, bile deo rasprostranjenih, kao i sistematskih, napada na civilno stanovništvo te da kao takve mogu da predstavljaju zločin protiv čovečnosti koji mora da bude istražen. Na osnovu istraživanja koje je organizacija sprovodila od 1999. godine a koja sada potvrđuju slučajevi uvršćeni u ovaj izveštaj, Amnesti internešenel smatra da je propust UNMIK-a da istraži moguću krivičnu odgovornost za ove zločine doprineo stvaranju klime nekažnjivosti koja, u velikoj meri, i dalje prevladava na Kosovu.

Iako je ovaj izveštaj fokusiran na otmice kosovskih Srba koje su, navodno, počinili pripadnici Oslobodilačke vojske Kosova (OVK), Amnesty internešenel je uočio slabosti, slične onima koje je ustanovila i SKLJP, kada su u pitanju propusti UNMIK-a da sprovede pravovremene, nepristrasne i efikasne istrage o prisilnim nestancima etničkih Albanaca od strane srpske policije, vojske i paravojskih jedinica.⁴

2. OBAVEZE UNMIK-A

Na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti 1244/99, u junu 1999. godine ustanovljena je Misija privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) koja je dobila mandata da upravlja Kosovom. UNMIK-u je, u skladu sa Rezolucijom, poverena odgovornost da „štiti i unapređuje ljudska prava.”⁵ Generalni sekretar UN je, u izveštaju podnetom uz Rezoluciju, dodatno naglasio takvu odgovornost UNMIK-a, rekavši da će se: „UNMIK rukovoditi međunarodno priznatim standardima ljudskih prava kao osnovom za vršenje svoje vlasti na Kosovu.”⁶

UNMIK je, u razdoblju od jula 1999. do novembra 2008. godine, bio odgovoran za vođenje istraga i krivično gonjenje za teške zločine, uključujući ratne zločine. Prethodno istraživanje, koje je Amnesty internešenel sproveo na osnovu razgovora sa srodnicima nestalih na obe sukobljene strane, pokazalo je da su i UNMIK-ova policija i tužioci propustili da sprovedu pravovremene, detaljne, nepristrasne i nezavisne istrage o prisilnim nestancima etničkih Albanaca za šta se odgovornim smatraju srpska vojska, policija i paravojne snage, te otmicama Srba, Roma i drugih pripadnika manjinskih zajednica od ruku OVK.⁷ Amnesty internešenel je ustanovio da, istrage, čak i kada su vođene, nisu bile temeljne kao i da su, u nekim slučajevima, zatvarane bez nekog očiglednog razloga ili zbog političke svrsishodnosti.⁸

U nizu žalbi koje je razmatrala Savetodavna komisija za ljudska prava (SKLJP), upravo je ukazano na propust UNMIK-a da istraži slučajeve nestalih osoba. SKLJP je ustanovljena odlukom UNMIK-a kako bi „ispitala žalbe bilo kog lica ili grupe pojedinaca koji tvrde da su žrtve kršenja ljudskih prava od strane UNMIK-a”, sadržanih u međunarodnim standardima ljudskih prava koja važe na Kosovu, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKJPOS).⁹

Amnesty internešenel je već pozvao šefa UNMIK-a, Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara UN na Kosovu (SPGS), da se pridržava svojih obaveza kao i preporuka SKLJP UNMIK-u, da preduzme sve neophodne korake kako bi osigurao da srodnici nestalih ostvare pravo na pravdu, saznaju istinu i prime reparacije na koje su tako dugo čekali.¹⁰

Međutim, odgovornost UNMIK-a za vladavinu prava prestala je u decembru 2008. godine, kada je Misija EU za vladavinu prava na Kosovu (EULEX) od UNMIK-a preuzela funkcije policije, tužilaštva i sudstva, uključujući i odgovornost za istraživanje i krivično gonjenje za teška krivična dela, uključujući i zločine utvrđene međunarodnim pravom.¹¹

Nekoliko slučajeva koji su uvršćeni u ovaj izveštaj još uvek su predmet istrage EULEX-a. Iako su EULEX-ovi policija i tužioci postigli određeni napredak u istragama slučajeva prisilnog nestanka kosovskih Albanaca od ruku srpskih snaga, u istragama i krivičnom gonjenju koji se odnose na otmice Srba i drugih manjina, ostvaren je tek neznatan napredak.¹² I zaista, 2009. godine, tužioci EULEX-a u Specijalnom tužilaštvu Republike Kosovo (STRK) su EULEX-ovim tužiocima u lokalnim sudovima prosledili spise 62¹³ predmeta o navodnim otmicama, pogrešno tumačeći da ti predmeti nisu u njihovoj nadležnosti jer su se dogodili posle okončanja oružanog sukoba¹⁴. Koliko je Amnesty internešenel mogao da utvrdi, pomenuti slučajevi ili nisu istraženi ili su pogrešno klasifikovani kao obična krivična dela koja podležu zastarevanju.

3. ŽALBE PODNETE SKLJP

Srodnici nestalih osoba - mahom kosovskih Srba koje su, veruje se, oteli pripadnici OVK – koji još uvek nisu ostrvili pravo na pravdu, istinu i reparaciju, podneli su oko 250 žalbi UNMIK-ovoj Savetodavnoj komisiji za ljudska prava (SKLJP).¹⁵ Svaki od žalilaca tvrdi da je UNMIK propustio da istraži otmicu i kasnije ubistvo njihovog rođaka ili njihovih rođaka.

SKLJP je formirana uredbom UNMIK-a br. 2006/12, „O osnivanju Savetodavne komisije za ljudska prava.”¹⁶ Član 1.2 uredbe ovlašćuje SKLJP da „razmotri žalbe svake osobe ili grupe pojedinaca koji tvrde da su žrtve kršenja ljudskih prava od strane UNMIK-a”, sadržanih u međunarodnim standardima koji se primenjuju na Kosovo. Iako Amnesty internešenel prihvata da uredba, u članu 1.3, predviđa da će „zaključci Savetodavne komisije, koji mogu da sadrže preporuke (SPSG-u), biti savetodavne prirode”, organizacija je zabrinuta zbog toga što u mnogo slučajeva mišljenje Savetodavne komisije nije uzeto u obzir ili nije primenjeno u praksi.¹⁷

Iako SKLJP nije sud i nije ovlašćena da sprovodi krivičnu istragu, može da preporuči da se takva istraga otvori kako bi, u slučaju da istraga rezultira pribavljanjem dovoljno prihvatljivih dokaza, lica za koja se sumnja da su krivično odgovorna dospela pred sud. Međutim, u većini slučajeva koje je pre 2012. godine SKLJP razmotrila i u kojima je preporučila da se pokrene krivična istraga, UNMIK očito nije preduzeo nikakve dalje mere kako bi osigurao takav ishod.¹⁸

3.1 SLUČAJEVI KOJE JE RAZMATRALA SKLJP

Od svih žalbi koje su do kraja 2012. godine, kada je SKLJP počela da razmatra valjanost svakog slučaja, SKLJP podneli srodnici otehtih osoba, prihvatljivim je proglašeno njih 247.¹⁹ Svaki žalilac tvrdi da je UNMIK propustio da sprovede delotvornu, hitnu, podrobnu i nepristrasnu istragu o otmici i/ili ubistvu nestalog člana porodice; to se smatra kršenjem „proceduralne obaveze” koja prizilazi iz člana 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima i kojom se garantuje pravo na život.²⁰ U pojedinim slučajevima žaliooci takođe tvrde da je prekršen član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima kojim se zabranjuju mučenje i drugi oblici lošeg postupanja.²¹

Na dan 31. jula 2013. godine, SKLJP je objavio 20 mišljenja za 25 žalbi koje se odnose na slučajeve otmice i/ili ubistva 24 lica.²² Savetodavna komisija je na osnovu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, zaključila da je UNMIK, osim u jednom slučaju²³, propustio da u skladu sa članom 2, sprovede istragu o tim zločinima.

SKLJP je, ispitujući svaku pojedinačnu žalbu, razmatrao dostavljene izjave žalilaca i dokaze, mahom zasnovane na originalnim istražnim spisima, koje je predočio UNMIK.²⁴

Žaliooci su, u skoro svim slučajevima, o nestanku rođaka odmah izvestili Međunarodni komitet Crvenog krsta (MKCK) koji je odgovoran za pokretanje zahteva za traženje i formiranje baze podataka o nestalim licima²⁵, snage KFOR-a, i jedinicu policije UNMIK-a za nestala lica, formiranu u novembru 1999.. Istražne organe činili su Centralna jedinica za krivične istrage policije UNMIK-a (CJKI) koja se bavi teškim zločinima uključujući i međuetnička krivična

dela i otmice, a kasnije i specijalizovana jedinica UNMIK-ove policije za istragu ratnih zločina (JIRZ).

Svaki predmet, iako po sebi jedinstven, pokazuje slične obrasce uključujući: propust da se brzo prikupe dokazi ili nepotpunu dokumentaciju o prikupljenim dokazima, uključivši nepostojanje zapisnika sa izjavama podnosioca žalbe ili svedoka; propuste u vođenju dosijea o istrazi i propuštanje redovnog razmatranja istrage – većina istražnih spisa koje je Savetodavna komisija razmatrala nije, posle 2005. godine, ni jednom podvrgnuta razmatranju. U nekoliko slučajeva, policija UNMIK-a zaista nije mogla da iznese bilo kakav dokaz da je istraga vođena, (pogledati S.C, Z.D., Đukanović, Pavić, Vukićević).

U nekoliko predmeta (pogledati, na primer, B.A., Pavić, Bogićević, Z.D., Marinković, Nedeljković, Ristanović, S.S. i B.S.) policija UNMIK-a je, čini se, odustala od istrage nakon što su posmrtni ostaci žrtve predati porodici. Iako su mesto sahrane ili grobno mesto, kao i pronalaznje, identifikacija te vraćanje posmrtnih ostataka porodici vema važan deo svake istrage (a često i najvažniji faktor za rođake žrtve), UNMIK je, u ovim slučajevima, propustio da, nakon pronalaznja tela, preduzme bilo kakve druge mere.²⁶ U predmetu S.C. (pogledati u nastavku) policija UNMIK-a nije čak ni znala da su tela žaliočevih nestalih supruga i sina nađena i da su joj vraćena kako bi ih sahranila. U takvim slučajevima, Savetodavna komisija je ustanovila da je: „Evropski sud za ljudska prava, posebno kada je reč o nestalim licima koja su kasnije pronađena mrtva, utvrdio da procedura ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka ne iscrpljuje obavezu predviđenu članom 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima.“²⁷

SKLJP je takođe konstantno dolazila do saznanja da UNMIK uglavnom nije obaveštavao žaliocce o eventualnom napretku u istrazi, preduzimanju istražnih radnji ili o rezultatima istrage.²⁸ Amnesty internešenel smatra da je manjak dužne pažnje koji je u ovim slučajevima pokazala policija UNMIK-a, posebno kada je reč o propustima u obaveštavanju članova porodica nestalih, najblaže rečeno šokantan.

Savetodavna komisija za ljudska prava je, u svakom od predmeta koji su ukratko izloženi u ovom izveštaju, utvrdila da su UNMIK-ovim propuštanjem da sprovede hitnu i/ili efikasnu istragu, podnosiocima žalbi prekršena prava predviđena članom 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima, te je za svaki od slučajeva iznela niz mahom sličnih preporuka, kao što je navedeno u predmetu S.C., (pogledati okvir u nastavku).

OTMICA SUPRUGA I SINA S.C.²⁹

SKLJP je 6. decembra 2012. godine, dao prvo mišljenje po žalbi srodnika nestale osobe, utvrdivši da UNMIK nije sproveo efikasnu istragu otmice supruga i sina S.C., koju su u julu 1999. godine, kako se tvrdi, izvršila trojica uniformisanih pripadnika OVK. Komisija je napomenula da:

„od upsivanja predmeta do januara 2002. godine, policija UNMIK-a očigledno nije preduzela apsolutno nikakvu aktivnost sa ciljem utvrđivanja lokacije žaliočevih članova porodice ili identifikacije onih koji su odgovorni za njihov nestanak. Od žalioca, svedoka otmice ili drugih članova porodice nikada nije uzeta nikakva izjava. Nisu preduzeti nikakvi napori da se pronađu dokazi (npr. automobil žrtve) ili da se sledi očigledan tok istrage (npr. komandanti OVK u oblasti Prizrena). Jedini korak koji je UNMIK preduzeo tokom 2002. godine je upis ante mortem podataka o Ah.C. i An.C. koje je prikupio MKCK.³⁰

Prema dokazima koji su dostavljeni SKLJP, 6.marta 2003.godine tela dvojice muškaraca predata su porodici. Ekshumaciju njihovih posmrtnih ostataka obavili su istražitelji koji su radili za Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Autopsijom je utvrđeno da su dve neidentifikovane muške žrtve umrle zbog višestrukih rana nanetih vatrenim oružjem. U januaru-februaru 2003., identitet žrtava je, analizom DNK-a, naknadno potvrdila Međunarodna komisija za nestala lica (MKNL) koja je uzorke DNK uzete iz kostiju preminulih uporedila sa uzrocima DNK iz krvi njihovih živih srodnika.³¹

Nepreciziranog datuma pre marta 2005. godine, u ime žalioca je međunarodnom tužiocu UNMIK-a pri Opštinskom javnom tužilaštvu (OJT) u Prizrenu, od strane srpskih vlasti, podneta krivična prijava protiv nepoznatih počinilaca. U martu je Regionalna istražna jedinica (RIJ) u Prizrenu podnela Jedinici za istragu ratnih zločina (JIRZ) spisak predmeta koji se tiču ubistava i otmica radi razmatranja i oni su kod JIRZ-a zavedeni u aprilu. U izveštaju o predmetu, predmet Ah.C. i An.C. je naveden kao neaktivan i Ah.C. i An.C. se i dalje vode kao nestali.

Tokom dva dalja razmatranja predmeta, krajem 2007. godine, navedeno je da se Ah.C. i An.C. i dalje vode kao nestala lica. Istražitelj je preporučio da se predmet zatvori/ostane neaktivan dok se ne dođe do novih informacija.³²

Amnesti internešenel je iskreno zaprepaščen time što su istražni organi ove osobe, uprkos činjenici da su 2003. godine³³ njihovi posmrtni ostaci ekshumirani, potom identifikovani a zatim predati porodici, u 2005. i dva puta tokom 2007. godine i dalje vodili kao nestale osobe.

U predmetu S.C., SKLJP je preporučila da UNMIK:

A. Traži od EULEX-a i drugih nadležnih organa na Kosovu da preduzmu sve moguće korake kako bi osigurali da se krivična istraga u vezi sa nestankom i ubistvom članova žalićeve porodice nastavi u skladu sa članom 2 EKLJP i da počinioци budu izvedeni pred lice pravde;

B. Javno prizna odgovornost za svoj propust da sprovede efikasnu istragu u vezi sa nestankom i ubistvom članova žalićeve porodice i javno se izvini žaliocu i njenoj porodici;

C. Preduzme odgovarajuće korake za isplatu odgovarajuće nadoknade žaliocu za pretrpljenu moralnu štetu;

D. Preduzme odgovarajuće korake ka ostvarivanju potpunog i sveobuhvatnog programa reparacije;

E. Preduzme odgovarajuće korake u Ujedinjenim nacijama kao garanciju da se ista situacija neće ponoviti;

F. Odmah preduzme efikasne mere za primenu preporuka komisije i obavesti žalioca i komisiju o daljem razvoju ovog predmeta.

OTMICA I UBISTVO OCA B.A.³⁴

SKLJP je 13. februara 2013. godine razmatrala žalbu B.A. da je UNMIK propustio da valjano istraži otmicu i smrt njegovog oca, kao i da nije bio obavešten da li je istraga o tome pokrenuta. Otac B.A. je 26. јуна 1999. godine nestao iz svoje kuće u selu Matičane u blizini Prištine. B.A. su nakon toga „Albanci” obavestili da mu je otac ubijen, ali da zbog bezbednosne situacije nije bio u mogućnosti da preuzme telo svog oca, koji je kasnije

sahranjen na groblju u Prištini. Jedini „dokaz“ koji je UNMIK priložio bio je „odgovarajuća stavka u banci podataka policije UNMIK-a, koji je UNMIK dostavio Savetodavnoj komisiji, i u kojoj je navedeno da su posmrtni ostaci M.A. ekshumirani 10. juna 2000. godine na prištinskom groblju Dragodan“. Komisija je zaključila da je narušeno pravo B.A. predviđeno članom 2 te je iznela preporuke vrlo slične onima koje su navedene u ranije pomenutom predmetu S.C..

„NESTANAK“ I SMRT G. S.S. I „NESTANAK“ I UBISTVO GĐE B.S.³⁵

Prema rečima C.S. njen suprug S.S. i njena ćerka B.S. su 17. maja 1999. godine krenuli sa autobuske stanice u Prištini na put za Orahovac, kako bi prisustvovali sahrani njihove druge kćeri, koja je ubijena u prethodnom incidentu, u koji je navodno bila umešana OVK-a. C.S. je 23. maja 1999. godine saznala da njeni suprug i ćerka nikada nisu stigli na svoje odredište.

C.S. je obavestila sve dostupne institucije a policiji UNMIK-a u Gračanici je nestanak prijavila 29. jula 2000. U matu 2001. godine, S.C. je ante-mortem podatke dostavila jedinici za nestala lica UNMIK-a.

Prema potvrdama o identifikaciji koje je izdala UNMIK-ova Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (KNLSM), posmrtni ostaci S.S. i B.S. locirani su 2. oktobra 2002. godine. Autopsije su sprovedene 17. decembra 2003. i zaključeno je da je uzrok smrti S.S. „neutvrđen“, dok je navedeno da je uzrok smrti B.S. „ranjavanje u glavu iz vatrenog oružja“. Nakon pozitivne DNK identifikacije, u novembru 2004., posmrtni ostaci S.S. i B.S. su 7. februara 2005. godine predati članu žaliočeve porodice.

Sve ove informacije je obezbedila Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu: UNMIK nije dostavio nikakav istražni materijal u vezi sa krivičnom istragom koja je usledila nakon što su porodici vraćeni posmrtni ostaci S.S. i B.S.. Dosije predmeta nije nikada razmatran. Od žalioca C.S. nije nikad uzeta ni jedna izjava niti su joj pružene ikakve informacije u pogledu statusa istrage.

OTMICA I UBISTVO BORISLAVA PAVIĆA³⁶

Borislav Pavić otet je na pijaci u Gnjilanu 24. jula 1999. godine. Njegova supruga, Jordanka Pavić, prijavila je otmicu UNMIK-u (čiji su predstavnici razgovarali s njom u oktobru 1999.), KFOR-u, Međunarodnom komitetu Crvenog krsta, Crvenom krstu Jugoslavije i Udruženju porodica kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji, (koji su potom podneli krivičnu prijavu tužiocima na Kosovu i u Srbiji).

Osooblje Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) je 2000. godine ekshumiralo i ponovo sahranilo posmrtnu ostatku Borislava Pavića na groblju u Gnjilanu. U novembru 2002. godine, telo je ponovo ekshumirano i identifikovano DNK analizom; obdukciju je obavio MKSJ a umrlica je potvrdila da je uzrok smrti „povreda mozga projektilom“. Pavićevi posmrtni ostaci vraćeni su porodici u martu 2003. godine.

Iako je na vreme obavešten o slučaju, UNMIK nije mogao da Savetodavnoj komisiji dostavi nikakve spise vezane za istragu o otmici i ubistvu Borislava Pavića, niti da objasni zašto spisi nisu stavjeni na raspolaganje. Savetodavna komisija je zaključila da je došlo do kršenja člana 2 na osnovu toga što: „UNMIK izgleda nije preduzeo nikakve korake da razjasni okolnosti vezane za otmicu i ubistvo Borislava Pavića, i da počiniocce dovede pred lice pravde“, te da je

UNMIK propustio da Jordanku Pavić obavesti o bilo kakvoj istrazi.

OTMICA I SMRT G. DUŠANA BOGIĆEVIĆA³⁷

Dušan Bogićević poslednji je put viđen živ 17. juna 1999.. Jedan očevidac je njegovoj sestri, Mirjani Bogdanović, rekao da su Dušana, ispred zgarde „Kombinata kože i obuće” u Peći oteli pripadnici OVK.

Mirjana Bogićević je otmicu smesta prijavila Međunarodnom komitetu Crvenog krsta i italijanskom KFOR-u, a kasnije i UNMIK-u. Istražni dosije UNMIK-a, otvoren negde tokom 2001., sadrži izjavu koju je Mirjana Bogićević, nenaznačenog datuma, dala Fondu za humanitarno pravo (nevladinoj organizaciji u Srbiji), te listu otetih Srba, uključujući i ime Dušana Bogićevića kao i ime mogućeg osumnjičenog.³⁸

Posmrtni ostaci, za koje je kasnijom identifikacijom utvrđeno da pripadaju Dušanu Bogićeviću, pronađeni su 22. juna 2006. na jednom groblju u Prištini. Prema rezultatu obdukcije, koju je 27. oktobra 2006. godine izvršila Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (KNLISM) pri UNMIK-u, nestao je veliki deo kosti lobanje zbog čega nije bilo moguće utvrditi uzrok smrti. Dana 13. marta 2007. godine, na osnovu rezultata DNK-a analize i poređenja ante-mortem i post-mortem podataka, KNLISM pri UNMIK-u izdao je potvrdu identiteta Dušana Bogićevića čiji su posmrtni ostaci 23. marta 2007. godine predati rodbini. UNMIK je, još jednom, zatvorio predmet očito zaključivši da je njegova odgovornost prestala trenutkom predaje posmrtnih ostataka Dušana Bogićevića.

OTMICA I UBISTVO G. MOMČILA RISTANOVIĆA³⁹

Momčilo Ristanović otet je 17. juna 1999. godine, iz „njihovog porodičnog stana u Prizrenu od strane imenovane osobe koja je nosila uniformu OVK-a.” Njegova supruga, Slavica Ristanović, obavestila je nadležne vlasti da bi kasnije od komšije čula da joj je suprug ubijen. Prema UNMIK-ovoj bazi podataka, istražitelji MKSJ su 10. avgusta 2000. godine na groblju u Prizrenu ekshumirali posmrtnu ostatke Momčila Ristanovića i potom ih 29. avgusta 2002. godine, ponovo sahranili na groblju u 18 kilometara udaljenoj Suvoj Reci.⁴⁰

Dana 7. septembra 200. Godine, Jedinica za nestala lica pri policiji UNMIK-a obavila je razgovor sa Slavicom Ristanović kako bi prikupila ante-mortem podatke. Prema umrlici, izdatoj u septembru 2002. godine, Momčilo Ristanović ubijen je „pucnjem u glavu iz vatrenog oružja.” UNMIK nije dostavio bilo kakav drugi istražni materijal, izuzev spiska na kome se nalazilo ime navodnog počinioca.⁴¹ Savetodavna komisija je shodno tome utvrdila da „nema dokaza da su preduzete bilo kakvi koraci od strane UNMIK-a kako bi se razjasnile okolnosti oko otmice i ubistva Momčila Ristanovića.”

UBISTVO G. PANTE FILIPOVOĆA⁴²

Panta Filipović ubijen je 21. juna 1999. godine, ispred svoje kuće, doke se njegova supruga Marija Filipović nalazila u Prizrenu gde se raspitivala za njihovog nestalog sina. Jedan sveštenik iz lokalne Bogoslovijske Srpske pravoslavne crkve video je telo Pante Filipovića oblikovano krvlju, neposredno pre nego što je kuća zapečaćena a snage KFOR-a odnele telo Pante Filipovića kako bi ga sahranile. Marija Filipović je zločin prijavila nadležnim vlastima: prijavila je da su pripadnici OVK posetili njenu porodicu 15. i 18. juna, i da su tokom druge posete napali njenog supruga. U junu 2004., bez očiglednih znakova napretka, Marija Filipović Međunarodnom javnom tužilaštvu u Prizrenu podnosi krivičnu prijavu (u kojoj su

navedeni vlastito ime i zanimanje mogućeg osumnjičenog).

Predstavnici UNMIK-ove Kancelarije za nestala lica i sudsku medicinu (KNLSM) su 24. maja 2007. godine ekshumirali posmrtno ostatke Pante Filipovića iz grobnice u Prizrenu. Prema izveštaju o autopsiji, koja je obavljena 12. juna 2007. godine, uzrok smrti je pucanj iz pištolja u glavu. Dana 14. novembra 2007. godine, na osnovu rezultata DNK analize i poređenja ante-mortem i post-mortem podataka, KNLSM je izdao „potvrdu o identitetu.” Dana 23. novembra 2007. godine, posmrtni ostaci Pante Filipovića predati su njegovom sinu. Ubistvo Pante Filipovića uneto je u bazu podataka Jedinice za istragu ratnih zločina pri UNMIK-u, ali nikakve dalje istražne radnje nisu preduzete. Tužilac EULEX-a je 2009. godine odbacio predmet – zbog nedostatka dokaza.⁴³

OTMICA I SMRT DRAGOMIRA ĐUKANOVIĆA I JOVICE ĐUKANOVIĆA⁴⁴

Dana 11. jula 1999. godine, trojica etničkih Albanaca, od kojih je jedan bio naoružan, odveli su Dragomira Đukanovića i njegovog sina Jovicu Đukanovića iz njihovog stana na „informativni razgovor”. Dragomirova supruga, Rada Đukanović, je incident smesta prijavila punktu KFOR-a u njenoj ulici. U KFOR-u su joj rekli da će se njih dvojica vratiti kući.

Sutradan je ponovo prijavila njihov nestanak i opisala trojicu muškaraca koji su ih odveli, dala registarski broj automobile koji su vozili i opisala odeću koju su na sebi imali njen suprug i sin. Rada je obavestila MKCK i ostale vlasti dok je UNMIK izvestila 27. decembra 1999. godine. Tela dvojice muškaraca pronađena su u oktobru 1999. godine, mada posmrtni ostaci Jovice Đukanovića nisu identifikovani sve do decembra 2003., a Dragomira Đukanovića negde posle jula 2004. godine. Njihovi posmrtni ostaci vraćeni su porodici u avgustu 2005. godine.

Jedinica za nestala lica policije (JNL) UNMIK-a je 24. maja 2004. godine razgovarala sa Radinom ćerkom, Radmilom Đukanović (koja je naknadno dostavila imena pet mogućih osumnjičenih), posle čega je JNL preporučila da se predmet prosledi Centralnoj jedinici za krivičnu istragu radi dalje istrage. Prema zabeleški, sa datumom 31. jula 2004., istraga je još uvek u toku ali u istražnom dosijeu nema nikakvog novog materijala. Predmet nije nikada podvrgnut razmatranju a Rada i Radmila nisu dobile nikakve dodatne informacije o statusu istrage.

„NESTANAK” I UBISTVO G. ZORANA NEDELJKOVIĆA⁴⁵

Zoran Nedeljković je 20. avgusta 1999. godine, napustio svoju kuću u Prištini kako bi otišao na posao. Nikada se nije vratio. Njegova supruga Slavica je njegov nestanak prijavila Međunarodnom komitetu Crvenog krsta koji je u septembru 1999. pokrenuo zahtev za pronalaženje.

UNMIK-ova Jedinica za nestala lica je 6. februara 2000. godine, zatražila od Centralne jedinice za krivične istrage, načelnika pogranične policije, regionalnih komandanata policije UNMIK-a i KFOR-a da provere svoje spise i izvore kako bi došli do bilo kakvih informacija o kretanju Zorana Nedeljkovića te da prate sve tragove koji naknadno budu identifikovani. Sličan zahtev upućen je i u martu 2000..

Dana 29. aprila 2003. godine, u selu Graštica, u opštini Priština, pronađeni su posmrtni ostaci. Obdukcijom, koju je 17. decembra 2003. godine obavila Kancelarija za nestala lica i

sudsku medicinu, je utvrđeno da je uzrok smrti rana na glavi naneta pucanjem iz pištolja. Posmrtni ostaci su, 22. oktobra 2004. godine, pozitivno identifikovani kao posmrtni ostaci Zorana Nedeljkića, da bi 21. decembra 2004. godine, UNMIK-ova Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu posmrtno ostatke Zorana Nedeljkića vratila njegovoj supruzi. Policija UNMIK-a je 21. decembra 2004. godine zatvorila istragu.

„NESTANAK” I UBISTVO G. Z.D.⁴⁶

Prema rečima njegove majke, Z.D. je 2. novembra 1999. godine, napustio svoj dom u selu Suvi Do u opštini Lipljan da bi otišao da radi kao vozač minibusa. Z.D. se nikada nije vratio kući. U istražnom dosijeu je navedeno da je njegov nestanak prijavljen početkom novembra kao i da je imenovan mogući osumnjičeni; 4. novembra izdat je nalog za potragu za njegovim minibusom.

Njegovi posmrtni ostaci pronađeni su marta 2000., u šumi. Prema nalazu obdukcije, Z.D. je umro od tri rane nanete pištoljem, dve na potiljku i jedne u gornjem delu desnog ramena. Posle obavljene identifikacije, posmrtni ostaci Z.D. su 3. aprila 2000. godine vraćeni porodici. Slučaj je zatvoren 2005. godine; majci pokojnika nisu nikada pružene nikakve informacije.

SSKLJP je utvrdila da: „ne postoje dokazi da je preduzeta bilo kakva aktivnost u pogledu rasvetljavanja okolnosti vezanih za nestanak i ubistvo Z.D.”, uključujući „razgovor sa žaliocem i ostalim članovima porodice, razgovor sa mogućim svedocima kako na mestu zločina tako i onih koji su možda bili putnici Z.D. u autobusu na dan kada je nestao, utvrđivanje lokacije moguće otmice, provera poklapanja čaura metaka pronađenih na mestu gde je telo sahranjeno sa drugim prijavljenim ubistvima i pretraga šireg područja gde je telo prvobitno pronađeno.”

UBISTVO G. ZORANA VUKIĆEVIĆA⁴⁷

Udovica Zorana Vukićevića, Jagoda Vukićević, je u svojoj žalbi opisao kako je uveče 17. decembra 1999. godine, njen suprug, zajedno sa sedmoro drugih lica srpske nacionalnosti, ranjen tokom oružanog napada vatrenim oružjem i ručnim bombama koji je grupa nepoznatih lica, navodno pripadnika OVK, izvršila na prodavnicu/kafanu u kući njenog oca u Orahovcu. Zoran Vukićević je zadobio teške povrede glave i preminuo je na putu za bolnicu KFOR-a. KFOR je, sedam dana kasnije, prevezao Jagodu Vukićević i njenu porodicu do granice Kosova i uže Srbije; ubrzo nakon toga, predato joj je telo Zorana Vukićevića koji je sahranjen u Beogradu.

Iako je Jagoda Vukićević SKLJP-u podnela overen srpski prevod četiri izveštaja UNMIK-ove policije koji se odnose na incident od 17. decembra 1999., UNMIK nije bio u stanju da Savetodavnoj komisiji predoči bilo kakav istražni materijal.⁴⁸ UNMIK je, u februaru 2013. godine, potvrdio da „oružani napad koji je izazvao smrt Zorana Vukićevića nije upisan u bazu podataka o krivičnim delima, koji je, od 1999. godine, sastavila i vodila policija UNMIK-a.”

OTMICA I UBISTVO PETRIJE PILJEVIĆ⁴⁹

Prema navodima očevica, Petru Piljević su, 28. juna 1999. godine, ispred njenog stana u Prištini otela tri naoružana muškarca u uniformama OVK; takođe je oteta i komšunica, Srпкиnja sa Kosova, koja je pokušala da se umeša i pomogne. One su prvobitno zadržane u drugom stanu u istoj zgradi. Očevici i komšije su na lice mesta pozvali patrol KFOR-a, ali

kako nisu govorili engleski nisu mogli da vojnicima objasne situaciju. Umesto njih, sa komandantom patrole je razgovarao komšija, kosovski Albanac, i posle tog razgovora patrola je napustila lice mesta a da nije ništa preduzela. Ubrzo po odlasku patrole KFOR-a, muškarci u uniformama OVK su izveli Petriju Piljević i njenu komšinicu i smestili ih u automobil. „Ubrzo nakon toga začuo se jedan pucanj iz vatrenog oružja i automobil je odvezen u nepoznatom pravcu. Još jedan pucanj se začuo odmah nakon što je automobile napustio lice mesta. Od tada nijedna od žrtava nije viđena živa.”

Savetodavna komisija je, odlučujući o žalbi, razmotrila istražni dosije i drugi priloženi materijal za koji je UNMIK, naglasivši da je istraga i dalje u toku, zatražio da ostane poverljiv. UNMIK je ustanovio da je 18. avgusta 1999. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije (MUP) poslalo predmet žalioaca D.P. KFOR-u. KFOR je predmet prosledio policiji UNMIK-a koja je slučaj zavela 16. septembra 1999. godine. Početkom 2000., regionalna policija obavila je razgovor sa jednim od rođaka D.P., nakon čega je predmet upućen Centralnoj jedinici za krivične istrage (CJKI).

U julu 2000., CJKI je obavesthen da će D.P. dati izjavu, da bi avgusta 2000., predmet bio dodeljen istražitelju. Drugi istražitelj je, nešto kasnije, pregledao predmet i potom ga zatvorio. Dosije je, krajem 2000. godine, vraćen prvom istražitelju, sa napomenom da je telo Petrije Piljević pronađeno i identifikovano.

Dosije je, zatim, radi procene dostavljen vođa tima CJKI, koji ga je u maju 2001. godine, vratio prvom istražitelju koji nije ništa preduzeo u vezi sa dosijeom jer se njegova služba u UNMIK-u bližila kraju. Predmet je zatim, radi nove procene, poveren novom vođi tima. U izveštaju o proceni dosijea, sa datumom 26. jun 2001., istražitelj CJKI je izrazio iznenađenje „koliko je malo učinjeno u vezi sa ovim slučajem da bi potom naveo minimum mera koje treba preduzeti.”

Na dan 21. avgusta 2001. godine, u ime D.P. je upućeno pismo u kome se žalilac raspituje ima li ikakvog napretka u istrazi; u dosijeu se ne pominje bilo kakav odgovor na ovo pismo. Razgovor sa D.P. je konačno obavljen u oktobru 2001.. Između 2001. i 2003. godine, obavljena su po tri razgovora sa dva očevica, dok je u martu 2003., razgovarano sa novim svedokom koga je imenovao očevidac.

CJKI je, naposljetku, tokom maja i juna 2003. godine, poslao zahtev vlastima u Srbiji za identifikaciju potencijalnih svedika koji danas žive u Srbiji. CJKI je potom zatvorio dosije; no, i pored toga što je ovaj predmet reaktiviran negde posle 2003., nema dokumenata koji bi ukazivali da su sprovedene dalje istražne radnje, sve do oktobra 2008. godine, kada je Jedinica za istragu ratnih zločina (JIRZ) UNMIK-ovom Odeljenju za pravosuđe podnela „rezime slučaja”, uz predlog da se predmet preda srpskim istražnim organima zato što svedoci žive u Srbiji.

Savetodavan komisija smatra da je, između septembra 1999. i oktobra 2001. godine, došlo do nerazumnog odlaganja razgovora sa D.P. kao i da su istražitelji propustili da reaguju povodom informacija o identitetu i drugim detaljima jednog od osumnjičenih izvršilaca, dobijenim od očevica koji je to lice video 2001. godine.

Savetodavna komisija je utvrdila da je došlo do krešnje člana 2. Evropske konvencije o

ljudskim pravima zbog „značajnih propusta tokom cele istrage, pogotovo u njenoj početnoj fazi”, te da „ UNMIK nije preduzeo sve razumne korake kako bi počinioci bili identifikovani i izvedeni pred lice pravde”. SKLJP takođe smatra da je UNMIK propustio da žalioca D.P. valjano obavesti o napretku istrage, a pogotovo o odluci o njenom obustavljanju 2003. godine.

3.2 ŽALBE NA OSNOVU ČLANA 3

Savetodavna komisija za ljudska prava (SKLJP) je, u svakom od predmeta koji se pominju u daljem tekstu, ne samo utvrdila da je došlo do kršenja člana 2, već je prihvatljivim proglasila i žalbe srodnika nestalih osoba da je UNMIK prekršio njihova prava na osnovu člana 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) „da niko ne sme biti podvrgnut nečovečnom postupanju, a posebno prava da ne bude podvrgnut duševnom bolu i patnji nanetim nestankom srodnika.”

Evropski sud za ljudska prava je presudio da kada postoji kontinuirani propust države da istraži slučajeve nestalih lica nakon vojne intervencije, tokom koje su mnoga lica ubijena ili zarobljena i gde je, posle toga, područje izolovano i postalo nedostupno srodnicima, to dovodi do neprestanog kršenja zabrane mučenja i drugog zlostavljanja navedenog u članu 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima.⁵⁰

Sud je naveo da je „muk vlasti tuženih država u svetlu stvarne zabrinutosti članova rodbine nestalih osoba dostigao ozbiljnost koja se jedino može kategorizovati kao nečovečno postupanje u smislu člana 3.” Komitet za ljudska prava je takođe prihvatio da „patnja i stress” koje trpe rođaci žrtava prisilnog nestanka mogu biti ravni kršenju člana 7 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji zabranjuje mučenje, nečovečno ili ponižavajuće postupanje,⁵¹ uz napomenu da kršenje prava traje sve dok se ne sprovede efikasna istraga.

OTMICA SINA SVETLANE JOČIĆ

Prema navodima Svetlane Jočić, dana 18. juna 1999. godine, njen sin je sa tri prijatelja krenuo u vojnu bazu u Peći nakon što su ih osobe u uniformama italijanske vojske pozvale da, zajedno sa njima, krenu do baze italijanskog KFOR-a kako bi tamo potražili zaposlenje. Očigledno je da su na toj lokaciji bili zadržani od strane pripadnika OVK. Svetlana Jočić je nestanak sina prijavila svim merodavnim vlastima da bi u julu 1999. godine Međunarodnom komitetu Crvenog krsta podnela zahtev za pronalaženje njenog sina. Njen suprug je kasnije podneo krivičnu prijavu Međunarodnom javnom tužiocu u Peći.⁵²

Posmrtni ostaci Dušana Jočića pronađeni su 16. jula 2002. godine, u selu Ljubenić, u opštini Peć. Autopsijom obavljenom 26. novembra 2004. godine, ustanovljeno je da je uzrok smrti „rana na glavi naneta vatrenim oružjem.” Međutim, njegovo telo nije identifikovano sve do 24. jula 2007. godine dok su Komisiji za nestala lica Vlade Srbije, posmrtni ostaci predate tek 17. decembra 2010. godine kako bi bili vraćeni porodici.⁵³

Dokazi koje je UNMIK podneo Savetodavnoj komisiji pokazuju da je UNMIK-ova jedinica za nestala lica pokrenula istragu o otmici Dušana Jočića 2004. godine. I pored toga je u izveštaju Jedinice za istragu ratnih zločina o ovom slučaju, datiranom 3. oktobra 2007., rubrika „status slučaja” ostavljena prazna. U izveštaju su takođe navedena i imena dva svedoka i Svetlane Jočić. U kasnijem, ali nedatiranom, izveštaju ubeleženo je da sa njima

nije obavljen razgovor.

Savetodavna komisija je utvrdila da: „ne postoje dokazi da je preduzeta bilo kakva radnja u pogledu razjašnjenja okolnosti vezanih za njegovu (D.J.) otmicu i pogibiju”, uključujući primenu mera čiji je cilj identifikacija počinitelaca ili pronalaženje dokaza. Utvrđeno je i da „od žalioca nikada nije uzeta nijedna izjava niti je žaliocu pružena ikakva informacija koja bi se ticala statusa istrage.“

Svetlana Jočić takođe tvrdi da su joj povređena prava na zabranu nečovečnog i ponižavajućeg postupanja, zagarantovana članom 3.⁵⁴ Imajući u vidu sve faktore, uključujući propust UNMIK-a da istraži otmicu, propust UNMIK-a da Svetlanu Jočić obavesti o napretku istrage, da je od pronalaženja do identifikacije posmrtnih ostataka prošlo pet godina te da je do predaje tela Dušana Jučića porodici proteklo još tri godine, Savetodavna komisija je zaključila:

„...da je žalilac trpela tešku patnju tokom produženog i dugotrajnog vremenskog perioda zbog načina na koji su se organi UNMIK-a bavili njenom žalbom i zbog njene nemogućnosti da sazna šta se desilo njenom sinu. U tom pogledu je očigledno da, u bilo kojoj situaciji, bol majke koja mora da živi u neizvesnosti oko sudbine svog nestalog sina mora biti nepodnošljiv.“ Savetodavna komisija je zaključila da je: „UNMIK svojim ponašanjem doprineo patnji i duševnom bolu žalioca, čime je došlo do kršenja člana 3 EKLJP.“

SKLJP je potom iznela niz preporuka za UNMIK, uključujući i poziv da od EULEX-a i drugih nadležnih organa traži da otvore krivičnu istragu, kao i da UNMIK „javno prizna odgovornost za svoj propust da sprovede efikasnu istragu u vezi sa nestankom i ubistvom žaliočevog sina, kao i za patnju i duševni bol do kojih je došlo i javno se izvini žaliocu i njenoj porodici.“ Savetodavna komisija je takođe pozvala UNMIK da „preduzme odgovarajuće korake za isplatu odgovarajuće nadokande žaliocu za pretrpljenu moralnu štetu u vezi sa ustanovljenim povredama člana 2 i člana 3 EKLJP“ te da osigura „potpune i sveobuhvatne reparacije.“⁵⁵

OTMICA NEHATA RUHANIIJA⁵⁶

Grupa naoružanih pripadnika OVK ušla je 22. juna 1999. godine u kuću Ruhana Ruhanija u Štimlju i pretili njemu i njegovoj porodici, naredivši im da napuste kuću ili će biti ubijeni. Sina Ruhana Ruhanija, Nehata Ruhanija su odveli na saslušanje i otada mu se gubi svaki trag. Ruhan Ruhani je incident smesta prijavio policiji UNMIK-a i imenovao jednog od pripadnika OVK koga je identifikovao.

Dokumenti u istražnom dosijeu ukazuju da je Jedinica za nestala lica (JNL) policije UNMIK-a podatke o predmetu unela u bazu podataka 23. juna 2003. godine. U narednom izveštaju, iz decembra 2004. godine, se navodi da su pripadnici KPS-a, dodeljeni JNL, obišli kuću Ruhana Ruhanija i ustanovili da je porodica napustila Kosovo. Tokom kasnije vođenog telefonskog razgovora, Ruhan Ruhani je još jednom naveo imena jednog od pripadnika OVK kao i osobe koja je pripadnike OVK dovela do kuće. Međutim, ni jedno od ovih lica nije u izveštaju zavedeno kao osumnjičeni ili svedok, niti ima ikakvih daljih naznaka da je bilo naknadnih pokušaja da se sa njima razgovara.

Savetodavna komisija je zaključila da je UNMIK „propustio da sprovede adekvatnu i efikasnu istragu o okolnostima pod kojima je otet g. Nehat Ruhani“. Komisija je takođe utvrdila da je član 3 EKLJP prekršen jer je „žalilac pretrpeo tešku patnju tokom produženog i dugotrajnog vremenskog perioda zbog načina na koji su se organi UNMIK-a bavili njegovom prijavom i

zbog nemogućnosti da sazna šta se desilo njegovom sinu.”

OTMICA I VEROVATNO UBISTVO G. D.P. I G. MS.Đ.⁵⁷

Žalbe su podnele S.P. i V.Đ., supruge D.P. i Ms.Đ., kojima se gubi svaki trag otkako su ih iz njihovog sela Donje Nerodimlje u opštini Uroševac navodno oteli pripadnici OVK. Dana 17. juna 1999. godine, D.P. je nekoliko puta odvođen na „saslušanje” i bio izložen fizičkom napadu; kada je poslednji put odveden, nije se vratio. S.P. je, nekoliko dana kasnije, pokušala da otmicu prijavi patrol KFOR-a ali su je u tome sprečili prisutni pripadnici OVK.

Nakon što je, zbog novih pretnji, otišla iz sela, S.P. je 24. ili 25. juna 1999. godine otmicu prijavila policiji UNMIK-a u Uroševcu a kasnije i KFOR-u. Gđa. V.Đ. je pred Savetodavnom komisijom rekla da je selo napustila 20. juna 1999. godine dok je njen suprug ostao u selu. Prema informacijama dobijenim od njenog devera, nepoznate osobe su iste večeri Ms.Đ. odvele na „informativni” razgovor, naglasivši da će mu biti dozvoljeno da se vrati kući. Drugi brat g. Ms.Đ., Md.Đ., takođe je navodno odveden na „informativni razgovor.” Od tada ni jedan ni drugi nikada više nisu viđeni živi.

Iz istražnog dosijea koji je UNMIK dostavio se vid da od S.P., koja je bila svedok otmice njenog supruga, nikada nije uzeta nijedna izjava niti je učinjen bilo kakav stvarni pokušaj da se s njom stupi u kontakt nakon što se preselila u Srbiju. Istražni organi istovremeno nisu ustanovili povezanost otmice D.P. i otmice Ms.Đ. i njegovog brata. Savetodavna komisija je u ovom drugom slučaju zaključila da, u istražnom dosijeu nema naznaka da su ikada ispitani istražni tragovi koje su pružili gorespomenuti svedoci, kao što su tragovi koji se odnose na moguć identitet počinitelja, imenovane potencijalne svedoke iz sela, te moguće mesto pritvaranja i verovatnog ubistva....Otprilike 4 godine kasnije, u februaru 2005., istražitelji koji su razmarali predmet ignorisali su ove propuste, navodeći da nije dostupna ni jedna nova informacija koja bi omogućila nastavak istrage u ovom predmetu.”⁵⁸ U avgustu 2005., gđa. S.P. je Javnom okružnom tužiocu u Prištini i Centralnoj jedinici za krivičnu istragu podnela krivičnu prijavu u kojoj je ponovo navela ime navodnog počinioca otmice. Nema dokaza da su preduzete ikakve istražne radnje.⁵⁹

Savetodavna komisija je zaključila da su prava S.P. i V.Đ. predviđena članom 3 prekršena zato što su žalioци: „zaista trepele tešku emocionalnu patnju od kada su im supruzi oteći”; da su se obratile svim organima ali da „nikad nisu dobile nikakvo objašnjenje ili informaciju o tome šta se desilo njihovim supruzima posle otmice”; da nema dokaza da ih je UNMIK ikada kontaktirao i da se njihovi muževi i dalje vode kao nestali. Savetodavna komisija je zaključila: „... da je očigledno da, u bilo kojoj situaciji, bol supruge koja mora da živi u neizvesnosti u vezi sa sudbinom nestalog supruga mora biti nepodnošljiv.”

OTMICA SVETISLAVA NEDELJKOVIĆA⁶⁰

Svetislav Nedeljković oteć je 3. jula 1999. godine, dok je putovao sa prijateljem g. B.R. kako bi uzeo stvari iz prijateljjevog stana u Lipljanu. Njegova supruge, Nadica Nedeljković, je zločin odmah prijavila KFOR-u, UNMIK-u i MKCK. Policija UNMIK-a je, u julu 2000. godine, obavila razgovor sa Nadicom Nedeljković i g. B.R., koji im je dao imena dvojice osumnjičeni h i još jednog lica koje je bilo svedok otmice. Policija UNMIK-a je, u aprilu 2001., pokušala da kontaktira potencijalne svedoke kao i mogućeg osumnjičenog, te je ponovo razgovarala sa Nadicom Nedeljković i g. B.R.. Nadici Nedeljković je, u novembru 2001., pokazana odeća uzeta sa tela koje je ekshumirano u oktobru, ali to nije bila odeća njenog supruga. Konačno,

u novembru i decembru 2001. godine, UNMIK policija je kontaktirala svedoka koji je tvrdio da je 18. jula 1999. godine, videla posmrtno ostatke g. Nedeljковиća, ali je ova osoba negirala da ih je ikada videla. Nema dodatnih dokaza o ikakvoj daljoj istražnoj aktivnosti niti da je bilo kontakata sa Nadicom Nedeljковиć.

Savetodavna komisija je zaključila da je UNMIK prekršio prava Nadice Nedeljковиć, predviđena članovima 2 i 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Sudbina i mesto nalaženja Svetislava Nedeljковиća nepoznati su i dan danas.

OTMICA I UBISTVO DIMITRIJA MILENKOVIĆA I ALEKSANDRA MILENKOVIĆA⁶¹

Dana 16. juna 1999. godine, Dimitrije Milenković i Aleksandar Milenković su, zajedno sa još četvoricom muškaraca, oteti na putu između Obilića i sela Mazgita, gde su 19. juna njihova tela pronađena u jarku. KFOR je šest leševa prevezao u mrtvačnicu u Prištini i posmrtni ostaci su kasnije sahranjeni na groblju Dragodan u Prištini.⁶² Snežana Milenković, supruga Dimitrija i majka Aleksandra, prijavila je njihov nestanak UNMIK-u, KFOR-u i MKCK.

Istražni spisi koje je UNMIK, pod obavezom čuvanja poverljivosti podataka, dostavio SKLJP, pokazuju da je Centralna jedinica za krivične istrage (CJKI) istragu pokrenula oktobra 1999. godine, dala preporuku da se pronađu članovi porodice koji su (na osnovu fotografija) identifikovali tela kao i lica koja su pronašla posmrtno ostatke. Nema podataka da li je tako i postupljeno, ali je 4. oktobra 1999. godine, CJKI preporučila da se „predmet proglašeni neaktivnim dok se ne dobiju dodatne informacije.“ Ako je suditi po rukom ispisanoj belešci u spisu od 1. novembra 1999., godine, ovaj predmet je očigledno zatvoren.

Međutim, 2002. godine, Jedinica za istrage ratnih zločina (JZRZ) je izvestila da je uzela izjavu od Momčila Milenkovića (Dimitrijevog drugog sina), pregledala mesto gde su pronađena tela, obavila razgovore u cilju pronalaženja osoba koje su mogle da se sete incidenta kao i da je od KFOR-a zatražila video snimak mesta zločina. Podaci uneti decembra 2002., ukazuju da je istražitelj JZRZ nameravao da otputuje u Srbiju kako bi uzeo izjave od žalilaca, ali nema naznaka da je to i učinjeno. Posmrtni ostaci Dimitrija i Aleksandra Milenkovića su ponovo ekshumirani 17. maja 2004. godine, i 26. juna 2004. godine su vraćeni porodici. Istražni spisi sadrže beleške koje ukazuju da su dalje istražne radnje vršene 2004., a verovatno i 2007. godine.

Savetodavna komisija je zaključila da je: „shodno Rezoluciji Saveta bezbednosti UN 1244 (iz 1999. godine), UNMIK od 1999. do 2008. godine imao primarnu odgovornost da efikasno istraži i krivično obradi otmicu i ubistvo Dimitrija Milenkovića i Aleksandra Milenkovića i da propust UNMIK-a da to učini predstavlja nastavak ozbiljnog kršenja ljudskih prava žrtava i njihovih srodnika, a pogotovo njihovog prava na utvrđivanje činjenica.“

OTMICA I SMRT G. ZVONKA MARINKOVIĆA⁶³

Zvonku Marinkoviću se izgubio svaki trag od 24. juna 1998. godine, kada se nije vratio kući posle službenog puta u Beograd, gde je bio zajedno sa kolegom g. J.P.. Zvonkova supruga Svetlana Marinković tvrdi da su oni poslednji put viđeni u Crnojlevu, u opštini Štimlje.

Svetlana je nestanak supruga prijavila Verifikacionoj misiji OEBS-ana Kosovu, Crvenom krstu Srbije, i MKCK koji je izveštaj prosledio UNMIK-u u oktobru 2001. i februaru 2002. godine. Jedinica za nestala lica policije UNMIK-a je 2002. godine, otvorila dosije o nestalim licima u

pogledu Zvonka Marinkovića.

Leševi Zvonka Marinkovića i J.P. pronađeni su 28. maja 2003. godine, u selu Rance u opštini Štimlje.⁶⁴ Posmrtni ostaci Zvonka Marinkovića su identifikovani i vraćeni Svetlani Marinković u decembru 2004. godine.

Iako je supruga J.P. očigledno pružila dodatne informacije koje su uvrščene u izveštaj Jedinice za ratne zločine/Sektora za nestala lica pri UNMIK-u od 7. januara 2005. godine, predmet J.P. je takođe zatvoren u decembru 2004. godine. Savetodavna komisija nije pronašla dokaze da je UNMIK preduzeo bilo kakve korake da razjasni okolnosti vezane za otmicu i smrt Zvonka Marinkovića (ili J.P.), ili da dovede počiniocima pred lice pravde, ili da Svetlanu Marinković obavesti o ikakvom novom razvoju događaja u istrazi.

OTMICA DR ANDRIJE TOMANOVIĆA⁶⁵

Dr Andrija Tomanović radio je u Kliničko-bolničkom centru u Prištini od 1963. godine. Dana 24. juna 1999. godine, pozvao je ćerku kako bi joj javio da je krenuo kući i od tada nije više viđen živ. Njegova supruga Verica Tomanović se, od jula 1999. godine do danas, u više navrata obraćala vlastima.⁶⁶

Iako policijski dosije UNMIK-a ukazuje da su između 1999. i 2000. godine preduzete neke istražne radnje, Savetodavna komisija za ljudska prava (SKLJP) nije otkrila ništa što bi ukazivalo na preduzimanje konkretnih aktivnosti sve do 2002. godine, kada je UNMIK primio izjave koje su u Srbiji uzete od bivših kolega dr Tomanovića. Policija je 2004. godine kontaktirala Vericu Tomanović kao i neke od bivših kolega Andrije Tomanovića, ali nijedna zvanična izjava svedoka nije uneta u istražne spise; u spisima je zabeleženo vlastito ime osumnjičenog ali se čini da nije preduzeta nikakva dodatna aktivnost u tom pravcu. U istražne spise nije potom ništa više uneto.

SKLJP smatra da UNMIK nije preduzeo sve razumne korake kako bi identifikovao počiniocima i privede ih licu pravde, da istraga nije bila odgovarajuća i da nije bila usklađena sa zahtevima neodložnosti, brzine, i efikasnosti, kao što nalaže član 2.

Savetodavna komisija je, utvrdivši da je prekršen član 3, napomenula da nakon 2004. godine, nije bilo nikakve komunikacije između UNMIK-a i članova porodice te zaključila da su: „žalioci pretrpeli tešku patnju tokom produženog i dugotrajnog vremenskog perioda zbog načina na koji su se organi UNMIK-a bavili njihovom žalbom i zbog njihove nemogućnosti da saznaju šta se desilo dr Tomanoviću.

3.3 ODGOVORI SPGS SKLJP

Savetodavna komisija za ljudska prava (SKLJP) je, u svom godišnjem izveštaju za 2011. godinu, istakla da je nastavljena dobra saradnja sa Specijalnim predstavnikom Generalnog sekretara (SPGS), kojom je obuhvaćeno i dostavljanje profesionalno pripremljenih i blagovremenih odgovora. SKLJP je, međutim, takođe navela i da „SPGS već izvesno vreme ne reaguje na mišljenja koje Savetodavna komisija usvaja na način koji je propisan Uredbom 2006/12.“ Navodi se da „u svakoj žalbi do danas u kojoj je Savetodavna komisija pronašla kršenje, Savetodavna komisija je preporučila da UNMIK preduzme hitne i efikasne mere za primenu njenih preporuka i da obavesti žalioce i Savetodavnu komisiju o daljem razvoju predmeta. Međutim, nedostatak informacija o sprovođenju preporuka Savetodavne komisije

od strane UNMIK-a postaje sve više zabrinjavajući.“ Značajniji napredak u tom pogledu nije zabeležen do 2012. godine.⁶⁷

Amnesti internešenel je zabrinut da bi, u svetlu neuspeha SPGS da na ranije preporuke Savetodavne komisije adekvatno odgovori i sprovede ih u delo, srodnicima nestalih osoba u slučajevima koji su ranije opisani u ovom tekstu, mogao da bude uskraćen pristupu pravdi i reparaciji.

Kada je, međutim, reč o pristupu pravdi, UNMIK više nije u poziciji da u ovim slučajevima vodi istragu ili preuzima krivično gonjenje. Odgovornost UNMIK-a u oblasti policije i pravosuđa prestale su 9. decembra 2008. godine, kada je EULEX preuzeo punu operativnu kontrolu u oblasti vladavine prava, uključujući i pokretanje istrage i krivično gonjenje za zločine po međunarodnom pravu.⁶⁸

Stoga je SPGS, 1. marta 2013. godine, u odgovoru na zaključke SKLJP u predmetu S.C., naveo da će: „UNMIK, u skladu s preporukom Savetodavne komisije, nastaviti da se zalaže kod EULEX-a i ostalih nadležnih organa da i dalje preduzimaju sve moguće korake kako bi obezbedili nastavak krivične istrage u slučaju nestanka i ubistva članova porodice žalioca i kako bi počinio bili izvedeni pred lice pravde.”⁶⁹

Amnesti internešenel je takođe pozvao EULEX da što pre otvori istrage o slučajevima navodnih otmica i ubistava koje je razmatrala SKLJP kao i u drugim slučajevima posleratnih otmica i ubistava.

4. PRAVO NA PRISTUP PRAVDI

Amnesti internešenel smatra da su od juna 1999. do decembra 2008. godine, UNMIK-ova međunarodna policija i tužioci, koji su po međunarodnom pravu bili zaduženi za istraživanje zločina, propustili da pokrenu neodložne, delotvorne, nezavisne, nepristrasne i detaljne istrage povodom niza, ili čak većine, izveštaja o prisilnim nestancima i otmicama.

Amnesti internešenel je, od 1999 do 2008. godine, pratio UNMIK-ov napredak (ili nedostatak istog) u nizu tipičnih slučajeva prisilnih nestanaka i otmica. U pet slučajeva, uključujući i prisilni nestanak 27 kosovskih Albanaca, niko nije izveden pred lice pravde; u deset slučajeva, uključujući otmicu 13 Srba i Roma, samo je jedan počinitelj izveden pred sud, i to od strane srpskih vlasti.⁷⁰

EULEX je nasledio 1.187 slučajeva ratnih zločina o kojima UNMIK nije sproveo istragu. Istražni organi EULEX-a obavestili su Amnesti internešenel da se 2009. godine, u nekim od UNMIK-ovih predmetnih dosijea o slučajevima prisilnih nestanaka ili otmica nalazio samo list papira sa imenom nestale osobe. Dodatne informacije ukazuju da su neki dosijei namerno „izgubljeni”, dok su u drugim slučajevima - u nedostatku odgovarajuće kontrole dokumentacije - informacije i dokazi koje je prikupila policija UNMIK-a prosto nestali.

Rezultat toga je da je tek mali broj lica, za koja se sumnja da su krivično odgovorna za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti počinjene na Kosovu tokom i posle oružanog sukoba, izveden pred lice pravde pred međunarodnim ili domaćim sudovima, dok atmosfera praktične nekažnjivosti opstaje i dalje.

Komitet za ljudska prava je 2006. godine, posle razmatranja primene Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) od strane UNMIK-a na Kosovu,⁷¹ izrazio slčnu zabrinutost zbog propusta UNMIK-a da se pozabavi nekažnjivošću, uključujući i u „svim slučajevima nestanaka i otmica”. Komitet za ljudska prava je UNMIK-u preporučio da: „UNMIK, u saradnji sa Privremenim institucijama samouprave na Kosovu (PISnK) treba da efikasno istraži sve otvorene predmete nestanaka i otmica i da počinioc izvede pred lice pravde. UNMIK bi trebalo da obezbedi da rodbina nestalih i ometih osoba dobije pristup informacijama o sudbini žrtava kao i odgovarajuće obeštećenje.”⁷²

SPGS je eventualne propuste UNMIK-a u tom pogledu pravdao time što: „privremena administracija, kao što je UNMIK, koja deluje u post-konfliktnom okruženju u kome izgradnji pravosudnih institucija mora da se pristupi iz početka, ne može da se drži istih standarda koji se traže od funkcionalne države.”⁷³ Ovakva tvrdnja odudara od UNMIK-ovih obaveza predviđenih rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija broj 1244/99, posebno paragrafa 11(j) koji uključuje odgovornost za: „zaštitu i unapređenje ljudskih prava.”⁷⁴

I Amnesti internešenel, kao i SKLJP, smatra da propusti UNMIK-a u sprovođenju neodložnih, delotvornih, nezavisnih, nepristrasnih i detaljnih istraga povodom izveštaja o otmicama na Kosovu nisu u saglasnosti sa tom odgovornošću, posebno kada je reč o pravu na delotvorni pravni lek. Rodbina lica koja su, u kontekstu oružanog sukoba na Kosovu oteta i nestala, imaju u skladu sa međunarodnim pravom i standardima, pravo na pristup pravdi kao i na

adekvatnu i delotvornu reparaciju koja mora biti srazmerna težini počinjenih zločina i pretrpljenog zla.

5. PRAVO NA REPARACIJU

„Najozbiljniji nerešen problem u predmetima kojima se Savetodavna komisija bavi i dalje je nedostatak volje unutar sistema UN da se obezbede odgovarajuće kompenzacije i ostale nadoknade žrtvama povreda ljudskih prava koje je Komisija ustanovila. Iako je prošlo više godina, situacija se nije promenila. Komisija nije upoznata sa bilo kakvim činjenicama koje bi ukazale da su u tom pogledu preduzete bilo kakve aktivnosti materijalne prirode. Preporuke Komisije, pogotovo one koje se odnose na finansijsku nadoknadu, ignorišu se, dok žrtvama ostaje samo satisfakcija da je Komisija odbranila njihove zahteve.”⁷⁵

U svakom od gore pomenutih slučajeva Savetodavna komisija za ljudska prava (SKLJP) je preporučila da UNMIK obezbedi reparaciju u obliku adekvatne kompenzacije i drugih odgovarajućih mera.

Uz preporuku da Specijalni predstavnik Generalnog sekretara (SPGS) osigura da se žaliocima obezbedi odgovarajuća naknada (o čemu će biti više reči u nastavku), SKLJP je takođe preporučio i druge vidove reparacije. SKLJP je, na primer, preporučila da se SPGS javno izvini žaliocu i njegovoj/njenoj porodici. To je jedan od pet osnovnih oblika reparacije navedenih u Osnovnim principima i smernicama UN o pravu na pravni lek i naknadu štete za žrtve grubih kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava, o kojima ćemo detaljnije govoriti u nastavku teksta.⁷⁶

SKLJP je takođe preporučila da UNMIK „preduzme odgovarajuće korake na realizaciji punog i sveobuhvatnog programa reparacije.” Amnesty internešenel smatra da bi svaki takav program reparacija trebalo da obuhvati rehabilitaciju koja, po definiciji u Osnovnim principima i smernicama UN uključuje: „medicinsku i mentalnu negu kao i pravne i socijalne usluge.”⁷⁷

Amnesty internešenel smatra da je ovo posebno važno za članove porodica nestalih osoba kojima možda i dalje nedostaje medicinska i mentalna nega, koju su zaslužili zbog pretrpljenog bola i patnji izazvanih gubitkom člana porodice, a što Evropska konvencija o ljudskim pravima smatra kršenjem zabrane nečovečnog i ponižavajućeg postupanja.

Amnesty internešenel je i dalje duboko zabrinut što srodnicima nestalih osoba može biti uskraćeno pravo na efikasni pravni lek i reparaciju, predviđene čl.13 Evropske konvencije o ljudskim pravima, uključujući i bol i patnje izazvane činjenjem i nečinjenjem UNMIK-a.

U jednoj od prvih žalbi koje je Savetodavna komisija za ljudska prava razmotrila i objavila novembra 2008. godine, SKLJP je utvrdio da je (zbog propuštanja sprovođenja efikasne istrage), došlo do kršenja prava na život garantovanog čl.2 Evropske konvencije o ljudskim pravima i naložila da se žrtvi (suprugu ubijene kosovske Albanke) dodeli adekvatna naknada za patnje koje je pretrpeo.⁷⁸ Ta naknada nije nikada isplaćena.

5.1 OBAVEZA OBEZBEĐENJA REPARACIJE

Obaveza obezbeđenja reparacije dobro je poznata u međunarodnom pravu. Obeštećenje je izraz koji označava konkretne mere koje valja preduzeti kako bi se ublažile patnje preživelih i žrtava i kako bi im se pomoglo da obnove svoje živote. Cilj mera reparacije je: „da se, koliko je

to moguće, uklone sve posledice nezakonite radnje te ponovo uspostavi stanje koji bi, po svojoj prilici, postojalo da takva radnja nije počinjena.”⁷⁹ Razume se da je u situacijama u kojima žrtve trpe ozbiljno zlo ili su članovi porodice ubijeni, nemoguć povratak u pređašnje stanje koje je postojalo pre počinjenog nasilja. Ostaje, međutim, obaveza garantovanja da je učinjen maksimum kako bi se ublažile patnje žrtava.

Pojašnjenje prava na reparaciju sadržano je u Osnovnim principima i smernicama Ujedinjenih nacija o pravu na pravni lek i reparacije za žrtve teških kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava (Osnovni principi UN), usvojenim Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija br. 60/147 od 16.12.2005. Načelo 11 Osnovnih principa i smernica Ujedinjenih nacija objašnjava da pravo na pravni lek obuhvata tri elementa: jednak i efikasan pristup sudu; odgovarajuću, delotvornu i pravovremenu reparaciju za pretrpljenu štetu; i pristup relevantnim informacijama koje se odnose na povrede i mehanizme reparacije. Pet oblika reparacije - restitucija, nadoknada, rehabilitacija, zadovoljenje, i garancije neponavljivosti detaljnije su objašnjeni članovima 19-23.⁸⁰

Načelo reparacije je takođe široko zastupljeno u sudskoj praksi međunarodnih i regionalnih tela za ljudska prava, uključujući Komitet UN za ljudska prava i Evropski sud za ljudska prava koji su u više navrata dodeljivali naknadu nematerijalne ili moralne štete za različite vidove patnji izazvanih kršenjem ljudskih prava uključujući i prisilne nestanke.⁸¹

Evropski sud je dodelio naknadu nematerijalne štete srodnicima osoba koje su nestale (Kurt protiv Turske (1998), Kaja protiv Turske (2000)). Sud je dodelio odštetu za brojne vidove patnji uključujući anksioznost (predmet Konig (1980)); uznemirenost, 'izolovanost, konfuziju i zanemarivanje' (predmet Artiko (1980)); napuštenost, osećanje nepravde, pogoršanje kvaliteta života, i 'maltretiranje i ponižavanje' (Jang, Džejms i Vebster (1981)).⁸²

U kontekstu Kosova, još su važnije odluke o naknadi štete koje je doneo Dom za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu (BiH).⁸³ U predmetu Palić protiv Republike Srpske (2001), Republici Srpskoj je naloženo da Esmi Palić isplati 15.000 konvertibilnih maraka na ime nematerijalne štete kao naknadu za duševne patnje izazvane nestankom njenog supruga, i 50.000 konvertibilnih maraka na ime supruga kao naknadu za nematerijalnu štetu; u predmetu Unković protiv Federacije BiH (2001), Federaciji BiH je naloženo da podnosiocu prijave isplati 10.000 konvertibilnih maraka na ime nematerijalne kompenzacije za njegovu duševnu patnju.

5.2 NEUSPEH UNMIK-A DA GARANTUJE REPARACIJU

„Komisija je takođe preporučila SPGS-a da preduzme odgovarajuće mere u cilju isplate adekvatne naknade žaliocu na ime moralne štete, kao i da preduzme odgovarajuće mere u cilju realizacije potpunog i sveobuhvatnog programa obeštećenja. S tim u vezi, SPGS želi da podseti da se dela o kojima je reč odnose na aktivnosti koje izvršavaju institucije ustanovljene u okviru privremene uprave Kosova. Kad bi UNMIK danas imao kontrolu nad tim institucijama, UNMIK bi bio u mogućnosti da tim institucijama ukaže na preporuke Komsiije i zatraži odgovarajuće postupanje. SPGS je spreman da sa relevantnim organima i u odgovarajućem trenutku razmotri mogućnost uspostavljanja mehanizma koji bi se bavio takvim pitanjima.”⁸⁴

Amnesti internešenel je 7. Marta 2013., posle objavljivanja inicijalnih mišljenja SKLJP, pisao SPGS-u, pozvavši ga da se postara da srodnicima nestalih (žalioci) bude obezbeđena odgovarajuća, delotvorna i hitna reparacija za pretrpljeno zlo, uključujući i restituciju,

nadoknadu, rehabilitaciju zadovoljenje i garancije neponovljivosti, kako je to definisano članovima 19-23 Osnovnih principa i smernica Ujedinjenih nacija.

SPGS je u odgovoru naveo: „...kako je nepobitna činjenica da su prestala da važe ovlašćenja UNMIK-a za isplatu nematerijalne štete i da su (ona) sada preneti na lokalne vlasti na Kosovu koje su preuzele isključivu kontrolu nad državnom upravom na Kosovu”.⁸⁵

Amnesti internešenel smatra da su ovaj odgovor kao i odgovor u predmetu S.C. (pogledati gornji okvir) iznenađujući pokušaj UNMIK-a da negira sopstvenu odgovornost za kršenje upravo onih standard ljudskih prava zarad čije odbrane je i formiran i koje je bio obavezan da poštuje. Nesporno je da je policiji UNMIK-a, pre nego kosovskim vlastima, poverena odgovornost za vođenje istrage u slučajevima nestalih osoba. Samim tim, na UNMIK-u i počiva obaveza da, budući da to nije učinio, obezbedi reparaciju.

Koliko je Amnesti internešenelu poznato, obeštećenje je isplaćeno samo u jednom predmetu koji je razmatrala SKLJP.⁸⁶ Odšteta je dodeljena teško ranjenim žrtvama kao i rođacima dve osobe koje su, koristeći zastarele gumene metke, ubili neidentifikovani pripadnici rumunske jedinice iz sastava policijskih snaga UNMIK-a. Ujedinjene nacije su, međutim, u ovom slučaju dodelile odštetu (samo kao jedan od elemenata reparacije) u zasebnom postupku, izvan SKLJP i u skladu sa Glavom 29 Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija.⁸⁷

Pravna obaveza prema podnosiocima zahteva zasnivala se na rezoluciji Generalne skupštine UN broj 52/247 od 26.juna 1998. godine o „Odgovornosti prema trećoj strani: vremenska i finansijska ograničenja.”⁸⁸

Amnesti internešenel smatra da Rezolucija Generalne skupštine (GS) 52/247 ne pruža odgovarajuću pravnu osnovu koja bi žrtvama ozbiljnog kršenja ljudskih prava od strane organa Ujedinjenih nacija garantovala delotvorni pravni lek. Kako je to uočio Masimo Morati (rukovodilac projekta pružanja pravne pomoći Srbima raseljenim sa Kosova, uključujući i rodbinu nestalih osoba): „To znači da bi UNMIK, na primer, mogao da obešteti seljaka ako mu je vozilo UN pregazilo kokoške, ali ne može da pojedincima, poput S.C., nadoknadi nematerijalnu štetu koja im je naneta vođenjem manjkave istrage o nestanku članova njihove porodice.”⁸⁹

Rezolucija 52/247 je, doduše, usvojena pre nego što je GS usvojila Osnovne principe i smernice Ujedinjenih nacija o pravu na pravni lek i reparacije za žrtve teških kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava, kojima se prihvata da žrtve treba da dobiju nadoknadu za 'svaku ekonomski procenjivu štetu'. Time su očigledno obuhvaćeni moralna šteta, bol i patnja.

Već je napomenuto da SPGS smatra da UNMIK nije obavezan da isplati takav vid obeštećenja. SPGS je, međutim, 2012. godine, i u vezi sa Rezolucijom 52/247, u odluci povodom mišljenja SKLJP po žalbi Šaipa Canhasija, dao drugačije obrazloženje od onog u predmetu C.S., koje je predočeno Amnesti internešenelu, te nagovestio mogućnost preispitivanja stava UN o obeštećenju:

„...Savetodavna komisija zna da postojeća uputstva Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o kompenzaciji

ne dozvoljavaju OUN i njenim misijama da isplaćuju obeštećenje za bilo šta drugo osim za materijalnu štetu i fizičke povrede. UNMIK, prema tome, nije u poziciji da isplati odštetu za bilo kakva kršenja ljudskih prava do kojih je moglo da dođe u ovom slučaju. UNMIK će i dalje Generalnoj skupštini UN skretati pažnju na potrebu za preispitivanjem postojećih pravila o obeštećenju koja isključuju isplatu kompenzacije za nematerijalnu štetu”⁹⁰

Amnesti internešenel nema saznanja da su preduzete bilo kakve mere za preispitivanje stava UN o kompenzaciji, ali uviđa prigušenu frustraciju SKLJP, sadržanu u mišljenju povodom žalbe Svetlane Jočić i uzastopnim žalbama u kojima SKLJP smatra da je prikladno da UNMIK:

„U skladu sa Rezolucijom Generalne skupštine UN o „Osnovnim principima i smernicama o pravu na pravni lek i naknadu štete za žrtve grubih kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava”...preduzme odgovarajuće korake, putem drugih institucija povezanih sa UN-a koje rade na Kosovu, domaćih organa i nevladinih organizacija, radi ostvarivanja potpunog i sveobuhvatnog programa reparacije, uključujući restituciju, kompenzaciju, rehabilitaciju, kompenzaciju i garanciju neponovljivosti, za žrtve iz svih zajednica koje su pretrpele ozbiljne povrede ljudskih prava tokom i nakon sukoba na Kosovu;

- Preduzme odgovarajuće korake kod nadležnih organa Ujedinjenih nacija, uključujući Generalnog sekretara UN-a, ka dodeljivanju odgovarajućih ljudskih i finansijskih resursa kako bi se osiguralo da UN uvek poštuju standard međunarodnih ljudskih prava, uključujući i situacije kada obavljaju administrativne i izvršne funkcije na nekoj teritoriji, i da obezbede efikasno i nezavisno nadgledanje.”

6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Amnesti internešenel smatra da je u ponovnom uspostavljanju vladavine prava na postkonfliktnom Kosovu, Savet bezbednosti je obavezao UNMIK-u da služi za primer, uključujući i u primeni standarda ljudskih prava za koje je UNMIK utvrdio da mogu da se primene na Kosovu, te ih uvrstio u niz UNMIK-ovih Uredbi obuhvatajući i onu o osnivanju SKLJP. Bivši komesar Saveta Evrope za ljudska prava Tomas Hamarberg je u junu 2009. godine rekao "Kada međunarodne organizacije vrše izvršnu i zakonodavnu kontrolu umesto države one moraju da budu podvrgnute istoj proveri i ravnoteži, kao što se zahteva od jedne demokratske vlade". Konstatujući da „do sada nijedan odštetni zahtev nije isplaćen na osnovu usvojenog mišljenja Komisije“, on je poručio da bi „UNMIK sada trebalo da razmotri zaostavštinu svojih postupaka na Kosovu i da bude spreman da isplati kompenzaciju i pruži zadovoljenje za kršenja ljudskih prava.“⁹¹

U odsustvu postojanja bilo kakvih drugih delotvornih pravnih lekova koji bi na Kosovu bili dostupni licima čija je prava prekršio UNMIK, Amnesti internešenel poziva Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara UN na Kosovu (SPGS):

- Da iskoristi ovlašćenja koja su UN prenele na njega kao i diskreciona prava data Kancelariji SPGS kako bi osigurao da, u skladu sa međunarodnim standardima, svima za koje SKLJP smatra da im je UNMIK narušio prava bude omogućen pristup pravnom leku, uključujući dostupnost pravdi kao i adekvatnoj i efikasnoj reparaciji koja bi obuhvatila restituciju, kompenzaciju, rehabilitaciju, zadovoljenje i garanciju neponavljanja;
- Da sklopi sporazum sa EULEX-om kako bi se osiguralo ispunjenje preporuka SKLJP-a da EULEX i druge merodavne vlasti (uključujući i Kancelariju specijalnog tužilaštva Kosova, SPRK) pokrenu ili nastave krivične istražne postupke u slučajevima nestalih lica kojji su predloženi SKLJP tako da oni za koja se sumnja da mogu biti krivično odgovorni, na poštenom suđenju, budu izvedeni pred lice pravde;
- Da osigura da UNMIK ima na raspolaganju dovoljno sredstava kako bi se srodnicima nestalih obezbedila adekvatna i efikasna kompenzacija ili nematerijalno obeštećenje, kada je to u skladu sa preporukama SKLJP-a, uključujući i slučajeve kršenja čl.3 Evropske konvencije o ljudskim pravima, adekvatna i efikasna kompenzacija za naneti duševni bol i patnju;
- Da na isti način razmotri sve druge pritužbe o kojima je SKLJP odlučivala i u kojima je SKLJP SPGS-u uputio preporuke koje se tiču istraga i reparacija;

Amnesti internešenel takođe poziva policiju EULEX-a i tužioce da istraže sve preostale slučajeve navodnih posleratnih otmica i ubistava, uključujući kako predmete koji su dostavljeni SKLJP tako i one koje je KSTK prosledila lokalnim sudovima.

KRAJNJE BELEŠKE

¹ Ova ocaan prisutna je u nekoliko mišljenja koje je iznela SKLJP; pogledati na primer Slučaj 312/09 Momčilo Milenković, protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 6. juna 2013., par. 87. Sva mišljenja SKLJP, pomenuta u ovom izveštaju, dostupna su na

<http://www.unmikonline.org/hrap/Serb/Pages/Cases-complainant.aspx>

² Pogledati na primer, Amnesty International: *FRY (Kosovo): A Broken Circle: "Disappeared" and Abducted in Kosovo Province*, November 1999, AI Index: EUR 70/106/99; dostupno na <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/037/2000/en>;

Sahranjivanje prošlosti: 10 godina nekažnjavanja za otmice i nestanke na Kosovu, , <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/007/2009/sr>

³ Žrtvama se smatraju nestale ili otete osobe ili bilo koje drugo lice koje je pretrpelo štetu kao direktnu posledicu prisilnog nestanka ili otmice što naravno uključuje (ali nije na njih i ograničeno) srodnike nestale osobe.

⁴ *Kosovo: Time for EULEX to prioritize war crimes*, posebno pogledati stranice 16-18, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/004/2012/en/3090bbe1-6da2-43af-9415-ae06fa3a54a2/eur700042012en.pdf>.

⁵ S/RES/1244 (1999) od 10. juna 1999., par.11(j)

⁶ Izveštaj Generalnog sekretara UN o Misiji privremene administracije UN na Kosovu, (S/1999/779), 12. jul 1999., par. 42.

⁷ Amnesty internešenel pravi razliku između prisilnih nestanaka za koje su odgovorni državni organ i otmica koje su delo nedržavnih subjekata.

⁸ *Sahranjivanje prošlosti, op.cit.* pp.41-46.

⁹ Član 1.2, Uredba UNMIK-a br. 2006/12 O osnivanju Savetodavne komisije za ljudska prava, 23. mart 2006, http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/04serbian/SC2006regs/RSC2006_12.pdf Međunarodni standardi koji važe na Kosovu navedeni su u članu 1.3 UNMIK-ove uredbe br.1999/24, i obuhvataju Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i protokole uz nju, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i protokole uz pakt, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvenciju o uklanjanju svih vidova rasne diskriminacije, Konvenciju o uklanjanju svih vidova diskriminacije žena, Konvenciju protiv mučenja, i ostalog okrutnog, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja i Konvencije o pravima deteta.

¹⁰ Pismo koje je u martu 2013., Amnesty internešenel uputio Specijalnom predstavniku Generalnog sekretara UN na Kosovu (SPGS). Odgovor SPGS primljen je 14. marta 2013.

¹¹ Amnesty internešenel: EULEX da se usredsredi na ratne zločine, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR70/004/2012/en>

¹² EULEX je, u januaru 2011., pokrenuo preliminarnu istragu o otmicama Srba 1999. godine i njihovom naknadnom prebacivanju u Albaniju. U junu je je EULEX-ov Istražni tim, baziran u Briselu, dobio odobrenje da počne istragu, dok je u avgustu 2011. godine, Džon Klint Vilijamson imenovan za glavnog tužioca Istražnog tima. Istražni tim tek treba da saopšti rezultate istrage. Na Kosovu, EULEX tek treba da privede kraju postupak protiv Fatmira Limaja i drugih kooptuženih koji su, kako se tvrdi, „povredili telesni integritet i zdravlje neutvrđenog broja srpskih i albanskih civila i srpskih ratnih zarobljenika koji su bili pritvoreni u improvizovanom zatvoru OVK u selu Klečka.”

¹³ U pismu koje je EULEX uputio Amnesty internešenelu navodi se da su, zbog ranije obavljenog duplog računanja, od januara 2013. godine, spisi predmeta prosleđeni u 59 slučajeva.

¹⁴ Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo (STRK) ima isključivu nadležnost da istražuje i krivično goni za

čitav niz krivičnih dela predviđenih Privremenim krivičnim zakonom Kosova (PKZK), koji je stupio na snagu 6. aprila 2004. godine. Obuhvaćena su sledeća krivična dela protiv međunarodnog prava: Član 116 – Genocid; Član 117 – Zločin protiv čovečnosti; kao i članovi 118-121 – ratni zločini uz grubo kršenje Ženevskih konvencija i drugi zločini protiv međunarodnog prava. STRK je takođe nadležan i za druga teška krivična uključujući teška međunacionalna krivična dela, terorizam i organizovani kriminal, kao i niz dopunskih nadležnosti za druga krivična dela. Zakon br. 03/L-052, Zakon o specijalnom tužiocu Republike Kosovo, usvojen 13. marta 2008. http://www.psh-ks.net/repository/docs/2008_03-L052_sr_SP.pdf

¹⁵ Otprilike 28 odsto od 527 žalbi podnetih SKLJP između 2006-2010.
http://www.unmikonline.org/hrap/Serb/Pages/cases_ser.aspx

¹⁶ Izmenjeno i dopunjeno Uredbom br. 2007/3. Izmenjena i dopunjena Uredba br. 2006/12. O ustanovljenju Savetodavne komisije za ljudska prava.

¹⁷ U skladu sa UNMIK-ovom Uredbom br. 2006/12, Savetodavna komisija, čije je sedište u Prištini (čl.4.1), se sastoji od tri člana, od kojih najmanje jedan član mora da bude žena (čl.4.2); Članovi Savetodavne komisije su „međunarodni pravници visokog moralnog kredibiliteta, nepristrasnosti i integriteta sa iskazanom stručnošću u oblasti ljudskih prava, posebno u evropskom sistemu”, (čl.4.3); imenuje ih SPGS, na predlog predsednika Evropskog suda za ljudska prava” (čl.5.1).

¹⁸ Pogledati na primer Predmet br. 04/08 od 12. novembra 2008; Godišnji izveštaj SKLJP, 2010. godina, str.38. Pogledati takođe Godišnji izveštaj SKLJP, 2012, para. 88, „Od 2010. godine, UNMIK je izdao 23 saopštenja za javnost kao odgovor na 92 mišljenja koje je usvojila Savetodavna komisija.”

¹⁹ SKLJP, Godišnji izveštaj 2012, str. 10
http://www.unmikonline.org/hrap/Serb/Documents/Annual_Report_2012-Ser.pdf. SKLJP je 2011. godine prihvatljivim proglasio više od 60 slučajeva, od kojih su se neki odnosili na više žrtava i u kojima su žaloci pozivali na „izostanak efikasne istrage UNMIK-a po predmetima ubijenih/nestalih lica u vezi sa sukobima”. Godišnji izveštaj 2011, str.15-16,
http://www.unmikonline.org/hrap/Serb/Documents/Annual_Report_2011_Srb.pdf

²⁰ Sledeći paragraph, uz dodatno objašnjenje, uključen je u svaku žalbu i objašnjava pravnu osnovu za ispitivanje svakog slučaja od strane SKLJP, „Evropski sud za ljudska prava je smatrao da obaveza zaštite prava na život shodno članu 2 Konvencije, tumačena zajedno sa opštom nadležnošću države shodno članu 1 Konvencije „da osigura svakome unutar (svoje) nadležnosti prava i slobode definisane u Konvenciji”, implicitno zahteva postojanje nekog oblika efikasne zvanične istrage kada su pojedinci ubijeni.”

²¹ SKLJP je u svom Godišnjem izveštaju za 2011. godinu, izrazio zabrinutost što je UNMIK, iako u prethodnim predmetima nije ulagao nikakve prigovore na prihvatljivost člana 3, pri kraju perioda koji je predmet izveštaja dostavio veliki broj argumenata kojima osporava prihvatljivost člana 3 u pogledu UNMIK-ovih obaveza.”

²² U nekim predmetima je nekoliko srodnika podnelo zasebne žalbe.

²³ Predmet br. 46/08, Snežana Zdravković protiv UNMIK-a, Mišljenje usvojeno 25. februara 2013. godine, i tiče se otmice i ubistva g. Tomislava Markovića.

²⁴ Svako mišljenje sadrži sledeće elemente: postupak pred komisijom, činjenice (uključujući opšti pregled događaja, okolnosti u vezi sa konkretnom žalbom, i razmatranje istrage); samu žalbu; pravo u odnosu na Konvenciju i merodavne zakone na Kosovu; podneske strana; i procenu SKLJP zasnovanu na iscrpnoj sudskoj praksi Evropske konvencije o ljudskim pravima i njene primenljivosti na svaki slučaj. Svako mišljenje završava komentarima i nizom preporuka UNMIK-u.

²⁵ Za lica koja se još uvek vode kao nestala, pogledati <http://familylinks.icrc.org/kosovo/sr/pages/search-persons.aspx>

²⁶ Ekshumacije su prvobitno obavljali istražitelji Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), ali su u većini slučajeva tela ponovo sahranjivana bez prethodne identifikacije posmrtnih ostataka. Od juna 2002. godine, ekshumacije vrši UNMIK-ova Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (KNLSM), koja je takođe odgovorna za identifikaciju posmrtnih ostataka – uz asistenciju Međunarodne komisije za nestala lica (MKNL), koja obavlja identifikaciju posmrtnih ostataka na osnovu DNK analize.

²⁷ „Posebno u pogledu nestalih osoba koje su kasnije pronađene mrtve, Sud je naveo da se postupcima

ekshumacije i identifikacije posmrtnih ostataka ne iscrpljuje obaveza shodno članu 2 EKLJP. Sud smatra da „proceduralna obaveza koja proističe iz nestanka generalno ne prestaje sve dok su lokacija i sudbina osobe neizvesni, te je ona stoga kontinuiranog karaktera“ (slučaj ESLJP Palić protiv Bosne i Hercegovine, naveden u § 66 iznad, pri §46; u istom smislu, slučaj ESLJP, [VV], Varnava i ostali protiv Turske, naveden iznad u § 43, pri § 148, Aslakanova i ostali protiv Rusije, br. 2944/06 i ostali, presuda od 18. decembra 2012, § 122). Međutim, Sud takođe naglašava da ova proceduralna obaveza „ne prestaje da postoji čak ni nakon pronalaženja ...“ Time se samo rasvetljava jedan aspekt sudbine nestalog lica i generalno ostaje obaveza da se objasni nestanak i smrt, kao i da se identifikuje i krivično goni svaki počinitelj nezakonitih dela koji ima veze sa tim nestankom i smrću“ (slučaj Palić protiv Bosne i Hercegovine, predmet ESLJP naveden gore, u § 46; u istom smislu ESLJP [VV], predmet Varnava i ostali protiv Turske, naveden gore, u § 145). Iako pronalaženje i naknadna identifikacija posmrtnih ostataka žrtve sami po sebi mogu predstavljati značajan uspeh, proceduralna obaveza shodno članu 2 i dalje postoji (videti slučaj Palić protiv Bosne i Hercegovine, predmet ESLJP naveden gore, u § 64). Za primer videti slučaj br.112/09, Mirjana Bogičević protiv UNMIK-a, usvojeno 14. marta 2013. godine, par.68.

²⁸ „Međutim, u svim slučajevima, srodnik žrtve mora biti uključen u postupak u onoj meri koja je neophodna za zaštitu njegovih i njenih legitimnih interesa (videti slučaj Ahmet Özkan i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva, naveden u § 81 gore, u §§ 311-314; Isajeva protiv Rusije, naveden gore, pri §§ 211-214 i slučajeve navedene u njemu).“ ESLJP [VV], Al-Skeni i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 55721/07, presuda od 7. jula 2011, § 167, ESLJP 2011), pogledati, na primer, S.C. protiv UNMIK-a, paragraph 84.

²⁹ Predmet br.02/09, S.C. protiv UNMIK-a, Mišljenje usvojeno 6. decembra 2012. godine. Iako se u ovom i drugim predmetima izvršenim u ovo poglavlje pokretalo pitanje člana 3, Savetodavna komisija nije mogla da se njome pozabavi zbog njene jurisdikcije *ratione temporis*. Prema Savetodavnoj komisiji: „shodno članu 2 Uredbe UNMIK-a br.2006/12 ona ima pravnu nadležnost jedino nad „žalbama koje se odnose na navodna kršenja ljudskih prava do kojih je došlo 23. aprila 2005. ili kasnije ili su proizašla iz činjenica nastalih pre ovog datuma, pri čemu su ove činjenice prouzrokovala kontinuirano kršenje ljudskih prava“. Sledi da događaji koji su se odigrali pre 23. aprila 2005. godine, generalno nisu u nadležnosti Savetodavne komisije *ratione temporis*. Međutim, u meri u kojoj takvi događaji prouzrokuju kontinuiranu situaciju, Savetodavna komisija ima nadležnost da razmotri žalbe koje se odnose na tu situaciju.“, isto, par.55.

³⁰ Isto, par.49

³¹ Isto, par.35-6, 38-41.

³² Isto, par.43-47.

³³ Pre nego što bi bili vraćeni porodici, posmrtni ostaci su čuvani u mrtvačnici kojom upravlja Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (KNLSM).

³⁴ Predmet 52/09, B.A. protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 1. februara 2013; citat iz par.23; pogledati takođe par. 26.

³⁵ Predmet br. 45/09, C.S. protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 25. aprila 2013.

³⁶ Predmet br. 98/09, Jordanka Pavić protiv UNMIK-a, mišljenje, usvojeno 26. aprila 2013.

³⁷ Predmet 112/09, Mirjana Bogičević protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 14. marta 2013.

³⁸ „Međutim, u trenutku pregleda predmetnog spisa, nije bilo jasno da li je ovo istraživanje obavio UNMIK ili Jedinica za istragu ratnih zločina (JIRZ) pri EULEX-u“, isto, par.29.

³⁹ Predmet br. 123/09, Slavica Ristanović protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 14. marta 2013.

⁴⁰ Isto, par. 83, „Konkretno, ne postoji naznaka da je policija UNMIK-a preduzela bilo kakve istražne mere po ovom pitanju, kao što su: obavljanje razgovora sa žaliocem i drugim članovima porodice, razgovor sa navedenom osobom, razgovor sa potencijalnim svedocima među komšijama, pretres stana iz kog je žrtva oteta, formiranje spiska stvari koje su možda nestale iz stana, pokušaj da se identifikuje i pronađe osoba koja je obavestila žalioca o smrti njenog supruga.“

⁴¹ „Spisak lica koja su počinila [sic] određen broj otmica na Kosovu i Metohiji“, izdat od strane

Koordinacionog centra SR Jugoslavije.

⁴² Predmet br. 92/09, Marija Filipović protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 25. aprila 2013.

⁴³ Isto, par.32, „Nepreciziranog datuma 2009. godine, Međunarodni tužilac Specijalnog tužilaštva pri EULEKS-u je odbacio krivičnu prijavu u vezi sa ubistvom Pante Filipovića”, navodeći da je „iz krivične prijave očigledno da ne postoji osnovana sumnja da je osumnjičeni počinio krivično delo”, te da „nije razumno očekivati da će dalje policijske istrage dovesti do dodatnih informacija.”

⁴⁴ Predmet br. 67/09 i 140/09, Rada Đukanović i Radmila Đukanović protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 25. aprila 2013.

⁴⁵ Predmet br. 268/09, Slavica Nedeljković protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojen 14. marta 2013.

⁴⁶ Predmet br. 44/09, J.D. protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 14. marta 2013. Žalba zasnovana na članu 3 je proglašena neprihvatljivom.

⁴⁷ Predmet br. 272/09, Jagoda Vukićević protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 14. marta 2013.

⁴⁸ „Komisija takođe napominje da je pravilno održavanje istražnih spisa koji se tiču takvih krivičnih dela kao što su ubistvo i nestanci, od otvaranja istrage do njihove predaje, ključno za nastavak takvih istraga i propust da se to učini mogao bi stoga sam po sebi da pokrene pitanja shodno članu 2”, isto, par.45. „Komisija zaključuje u odsustvu bilo kakvog istražnog spisa da je došlo do neke od sledećih situacija: nije sprovedena nikakva istraga; UNMIK je namerno odlučio da ne podnese spis Savetodavnoj komisiji, uprkos svojoj obavezi da saraduje sa savetodavnom komisijom i da joj pruža potrebnu pomoć, uključujući izdavanje dokumenata od značaja za žalbe, shodno članu 15 Uredbe UNMIK-a br. 2006/12...; spis nije propisno predate EULEX-u ili UNMIK nije preuzeo spis od lica trenutno zaduženog za njegovo čuvanje.”, isto, par.71.

⁴⁹ Predmet br. 04/09, D.P. protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 6. juna 2013. Kao i u drugim predmetima u kojima su posmrtni ostaci preminulog vraćeni porodici pre 2005. godine, Savetodavna komisija je procenila da je deo žalbe D.P. koji se poziva na član 3 neprihvatljiv. Amnesty internešenel je 1999. godine razgovarao sa sinom Petrije Piljević D.P.. Otmica Petrije Piljević je docnije postala jedan od tipičnih slučajeva prisilnih nestanaka i otmica povodom kojih je Amnesty internešenel, duže od jedne decenije, vodio kampanju ali očito bez većeg efekta.

⁵⁰ *Kipar protiv Turske, (10. maj 2001), Presuda Evropskog suda za ljudska prava*, par. 136 i par. 156-158. Ovakav pristup je kasnije potvrdilo Veliko veće Suda u predmetu *Varnava i ostali protiv Turske*, (18. septembar 2009), par. 187-194. Dodatna relevantna sudska praksa Suda navedena je u oceni svakog predmeta od strane SKLJP.

⁵¹ *Kvinteros protiv Urugvaja*, Saopštenje br. 107/1981, U.N. dok. SGPP/C/OP/2, 1990.

⁵² Predmet br. 34/09, Svetlana Jočić protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 23. aprila 2013.

⁵³ Njegova majka ne veruje u DNK identifikaciju, i tvrdi da kaiš koji se nalazio uz posmrtnu ostatku nije bio kaiš njenog sina.

⁵⁴ Svetlana Jočić protiv UNMIK-a, par. 98, „Žalilac se žali na to da su izostanak informacija i neizvesnost u vezi sa nestankom njenog sina, pogotovo usled propusta UNMIK-a da valjano istraži njegov nestanak, izazvali duševnu patnju njoj i njenom suprugu, čija je prerana smrt velikim delom bila izazvana tom patnjom.”

⁵⁵ Savetodavna komisija je slične preporuke dala i u svakom od predmeta koji su sažeto predstavljani u nastavku teksta.

⁵⁶ Predmet br. 85/09, Ruhan Ruhani protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 5. juna 2013.

⁵⁷ Predmet br. 06/09 i Predmet br. 55/09, S.P. i V.Đ. protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 6. juna 2013.

⁵⁸ Isto, par. 100

⁵⁹ „Dana 16. juna 2009. godine, tužilac EULEX-a iz Specijalnog tužilaštva zatražio je od Jedinice za istragu ratnih zločina pri EULEX-u da sprovede istragu protiv imenovanog komandanta OVK iz sela Bolić (iste osobe navedene u §§38 i 40 gore u tekstu) kao glavnog osumnjičenog u predmetu koji se odnosi na otmicu

g. D.P.. Tužilac je zatražio da se obave razgovori sa MKCK-om, KFOR-om, žalioцем, potencijalnim svedocima i osumnjičenima. Dana 2.jula 2010. godine, JIRZ pri EULEX-u je pregledao predmet navodeći da je „mogućnost rešavanja” slučaja dobra ako očevidci budu mogli da identifikuju počiniоce. Istražitelji su takođe napomenuli da su isti počiniоci izgleda počinili i druge zločine u relevantnom vremenskom period, uključujući „sistematsko pljačkanje te oblasti, kao i ubistva”, isto, par.41.

⁶⁰ Predmet br. 46/09, Nadica Nedeljković protiv UNMIK-a, Mišljenje, 6. jun 2013.

⁶¹ Predmet br. 169/09, Snežana Milenković protiv UNMIK-a, Predmet br. 312/09, Momčilo Milenković protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 6. juna 2013.

⁶² „Prema informacijama koje je dostavio UNMIK, članovi porodice su identifikovali telo Dimitrija Milenkovića i Aleksandra Milenkovića nakon što im je osoblje britanskog KFOR-a pokazalo fotografije žrtava; bilo je planirano da se 29. juna 1999. godine posmrtni ostaci predaju porodici kako bi bili sahranjeni. Međutim, članovima porodice tada nisu predati posmrtni ostaci. Čini se da je KFOR nezvanično obavestio žalioце da su posmrtni ostaci sahranjeni na groblju Dragodan u Prištini, ali da nakon toga nije kontaktirao žalioце kako bi potvrdio konkretnu lokaciju posmrtnih ostataka, niti je organizovao njihov prenos i predaju.”, isto, par.28.

⁶³ Predmet br. 94/09, Svetlana Marinković protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 25. aprila 2013.

⁶⁴ Prema dokumentu, koji nosi datum 31. oktobar 2003. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije je Okružnom javnom tužilaštvu u Prizrenu podnelo krivičnu prijavu protiv nepoznatih počiniлaca, navodeći da su Zvonka Marinkovića oteli pripadnici OVK.

⁶⁵ Predmeti br. 248/09, 250/09 i 251/09, Dušan Tomanović, Jelena Tomanović-Koković i Verica Tomanović protiv UNMIK-a, Mišljenje, usvojeno 25. aprila 2013.

⁶⁶ Njegova supruga, Verica, je Amnesti internešenu rekla „*Moj muž je bio posvećen spasavanju života, bez obzira na njihovu nacionalnost ili religiju. On je bio veliki čovek i ja se ponosim njime: humanista, hirurg, i član medicinskih udruženja. Ostao je da nastavi da se bavi svojim poslom. Verovao je da Rezolucija 1244 [Saveta bezbednosti UN] nešto znači*”, Intervjuu Amnesti internešenu sa V.T., Beograd, februar 2009.

⁶⁷ SKLJP, Godišnji izveštaj, 2011, par.71.; SKLJP, Godišnji izveštaj, 2012, par.88-89. Amnesti internešenu je uočio da su tokom 2012. godine, odgovori SPGS na preporuke SKLJP objavljeni samo povodom četiri predmeta (koja su se ticala imovinskih prava). SPGS je, u slučajevima o kojima je reč, pristao da kontaktira Misiju EU za vladavinu prava na Kosovu (EULEX), ima li se u vidu da je misija od UNMIK-a preuzela odgovornost za rad policije i pravosuđe, te da od misije zatraži da osigura da će relevantne lokalne vlasti odgovarati na odluke SKLJP. SPGS je, u jednom slučaju, uputio žalioца da zahtev podnese lokalnom sudu. U drugom slučaju je pak SPGS preporučio žalioцу da podnese zahtev lokalnom sudu; pogledati, na primer, Predmet 36/08, Marina, Mišljenje, 12.maj 2012., par.113, „Savetodavna komisija napominje da je SPGS, prilikom dostavljanja prigovora na prihvatljivost žalbe, tvrdio da se žalilac mogao obratiti Opštini Gnjilane i/ili KFOR-u, putem njihovih administrativnih procedura, kako bi dobio nadoknadu štete. U odsustvu bilo kakvog pravnog osnova ili prelaznog sporazuma na osnovu kojih bi se kosovske vlasti, uključujući i pravosudne organe, obavezale da će preuzeti nasleđe UNMIK-ovih odgovornosti, malo je verovatno da bi ovim žalioцima bio omogućen bilo kakav efikasan pravni lek. Ako se, pored toga, ima u vidu da većinu žalilaca u predmetima o otetim osobama, koje je razmatrala Savetodavna komisija, čine Srbi sa Kosova koji su danas raseljeni u Srbiji, pružanje pravnog leka čini se još manje verovatnim.

⁶⁸ Izjava Predsednika Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, 26. novembar 2008.
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PRST/2008/44

⁶⁹ „Odgovor SPGS na preporuke Savetodavne komisije za ljudska prava, (u predmetu S.C.), 1 mart 2013.
<http://www.unmikonline.org/hrap/Serb/Cases%20Serb/HRAP-PR-010313%20-%20SRSG's%20response%20to%20the%20Panel%E2%80%99s%20recommendations%20-%20Ser.pdf>

⁷⁰ U septembru 2006. godine, Veće za ratne zločine u Beogradu proglasilo je Antona Lekaja krivim za ubistvo Ređe Šalje koji je otet u junu 1999, (ICRC ref: BLG-804815-01). U predmetu I.K., Sudsko veće Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na tlu bivše Jugoslavije (ICTY) nije pronašlo dovoljno dokaza da su optuženi bili odgovorni za krivična dela koja su dovela do njegove smrti, pogledati Tužilac protiv Ramuša Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, IT-04-84-T, 3. april 2008., paragrafi 298-302.

⁷¹ Izveštaj o stanju ljudskih prava na Kosovu od juna 1999. godine, koji je Privremena administrativna misija Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) podnela Komitetu UN za ljudska prava, CCPR/C/UNK/1, 3. mart 2006., (uključujući Zajednički osnovni dokument „CCD” i Sveobuhvatni izveštaj (Treaty Specific Report, TSR)),

<http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/AdvanceDocs/CCPR.C.UNK.1.pdf>

Iako UNMIK nije država članica Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP), Komitet UN za ljudska prava tražio je od UNMIK-a da podnese izveštaj Komitetu nakon što je Srbija 2004. godine saopštila da nije u mogućnosti da izvesti o sprovođenju MPGPP-a na Kosovu.

⁷² CCPR/C/UNK/CO/1, Zaključne primedbe Komiteta UN za ljudska prava, (Concluding observations of the Human Rights Committee, Advance non edited version, Kosovo (Republic of Serbia).

⁷³ Pismo koje je SPGS uputio Amnesty internešenelu, 14. mart 2013.

⁷⁴ Rezolucijom Saveta bezbednosti UN broj 1244/99 (UNSCR 1244/99), donetom u junu 1999. godine, osnovana je Privremena administrativna misija UN na Kosovu (UNMIK) kojoj je poveren mandat upravljanja Kosovom. Generalni sekretar UN dodatno je naglasio da će se „UNMIK rukovoditi međunarodno priznatim standardima ljudskih prava kao osnovom za vršenje svoje vlasti na Kosovu.” Rezolucija 1244 (1999), koju je usvojio Savet bezbednosti na svom 4011. sastanku, 10. juna 1999., S/RES/1244 (1999), preuzeto sa http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI/rezolucija_1244_lat.pdf, S/1999/779: *Report of the Secretary-General of the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, (Izveštaj Generalnog sekretara Misije privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu)*, 12. jul 1999., *prepared pursuant to paragraph 20 of Security Council resolution 1244 (1999) (pripremljen u skladu sa stavom 20 Rezolucije 1244 (1999) Saveta bezbednosti)*; u izveštaju se u glavnim crtama prikazuju ovlašćenje, nadležnosti, struktura i glavne komponente UNMIK-a, <http://daccessods.un.org/TMP/658974.9.html>, pristupljeno aprila 2009.

⁷⁵ Godišnji izveštaj Savetodavne komisije za ljudska prava (SKLJP), 2012, Uvod, str.1.

⁷⁶ Princip 22 (e), „Javno izvinjenje, uključujući priznanje činjenica i prihvatanje odgovornosti.“ Principi 22 takođe predviđa i druge oblike zadovoljenja, uključujući (d) Zvaničnu deklaraciju ili sudsku odluku kojom se ponovo uspostavlja dostojanstvo, ugled i prava žrtve i osoba blisko povezanih sa žrtvom; (f) Sudsko i administrativno kažnjavanje lica odgovornih za povrede; (g) Komemoracija i odavanje počasti žrtvama; (h) Uključivanje preciznog opisa zločina i obuku o međunarodnom pravu ljudskih prava i o međunarodnom humanitarnom pravu, kao i nastavni materijal svih nivoa obrazovanja;

⁷⁷ Princip 21, Osnovni principi UN

⁷⁸ SKLJP je 2010 godine navela da je „...preostalih dvanaest mišljenja u kojima je utvrđeno kršenje u pogledu merituma ostalo bez javnog odgovora od strane UNMIK-a, uključujući jedno mišljenje koje je SKLJP usvojila krajem 2008. godine (videti slučaj Šaip Canhasi, predmet SKLJP br. 04/08 (mišljenje od 12. novembra 2008.).“

⁷⁹ Slučaj fabrike Chorzow (Nemačka protiv Poljske), Stalni sud međunarodne pravde, 13. septembar 1928, para 125.

⁸⁰ Član 20 Osnovnih principa UN, osvrćući se posebno na kompenzaciju, navodi da: „Naknadu štete treba obezbediti za svaku ekonomski procenjivu štetu, srazmerno težini povrede i okolnostima svakog slučaja proisteklog iz teških povreda međunarodnog prava ljudskih prava i ozbiljnog kršenja međunarodnog humanitarnog prava, kao što su (a) povreda telesnog integriteta i duševni bolovi; (b) Izgubljena prilika za zaposlenje, obrazovanje i socijalne polastice; (c) Materijalna šteta i gubitak zarade, uključujući gubitak radne sposobnosti; (d) Moralna šteta; (e) Troškovi pravnog zastupanja, lečenja, psihološkog savetovanja i socijalnih službi.“

⁸¹ Komitet UN za ljudska prava je od početak 80-ih godina, u nizu slučajeva, žrtvi i/ili njegovoj porodici dodeljivao kompenzaciju za svaku povredu koju je pretrpeo, uključujući tugu i žalost izazvane prisilnim nestankom. Pogledati, na primer, Bleier protiv Urugvaja (1982) i Quinteros protiv Urugvaja (1983).

⁸² Ovakav pristup zauzeo je i Među-američki sud ljudskih prava kada je, u nizu slučajeva, dodelio nadoknadu za pretrpljenu moralnu štetu koju je okarakterisao kao 'rezultat pretrpljenog psihološkog udara...'; (Velasquez Rodriguez protiv Hondurasa (1988). Sud je, zaista, i ukazao da je nadoknada za pretrpljenu emotivnu štetu posebno primerena u slučaju kršenja ljudskih prava (Velasquez Rodriguez) i da, kada je povreda dovoljno ozbiljna, moralne patnje žrtava i njihovih porodica moraju biti nadoknađene. (El Amparo (Reparacije)(1996)).

⁸³ Dom za ljudska prava za BiH je, presuđujući u predmetima koji su mu podneti, takođe primenjivao Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

⁸⁴ Odgovor SPGS na preporuke SKLJP, (u slučaju S.C), 1. mart 2003.

⁸⁵ Pismo koje je SPGS uputio Amnesti internešenelu, 14. mart 2003.

⁸⁶ Slučaj broj 04/07, Kadri Balaj (u ime Mona Balaja), Šaban Dželadini (u ime Arbena Dželadinija), Zenel Zeneli i Mustafa Nerojvaj. U skladu sa Rezolucijom GS UN, podnosiocima žalbe je dodeljena kompenzacija samo za (c) Materijalnu štetu i gubitak zarade, uključujući gubitak radne sposobnosti. SKLJP još uvek nije odlučivao po ovoj žalbi. Amnesti internešenel smatra da se tokom daljeg razmatranja ovog slučaja od strane SKLJP, žrtvama kao i srodnicima dvojice mrtvih ljudi mora omogućiti pristup i durgim vidovima reparacije na koje imaju pravo.

⁸⁷ Ovim se predviđa da će: „Ujedinjene nacije doneti pravila o načinima odgovarajućeg rešavanja:(a) sporova koji se tiču ugovora ili drugih sporova privatnopravnog karaktera u kojima su Ujedinjene nacije stranka;(b) sporova u koje je uključen neki službenik Ujedinjenih nacija koji s obzirom na svoj službeni položaj uživa imunitet, ako se generalni sekretar nije odrekao tog imuniteta.”
<http://www.un.org/en/ethics/pdf//convention.pdf>

⁸⁸ Glava 9, Rezolucije Generalne skupštine UN 52/247: „...u pogledu tužbenih zahteva trećih strana protiv OUN zbog telesne povrede, bolesti ili smrti koji su nastupili kao posledica mirovnih operacija (a) vrste povreda ili gubitka za koje se isplaćuje odšteta ograničene su na finansijski gubitak, kao što su troškovi lečenja i rehabilitacije, gubitak zarade, gubitak finansijske pomoći, troškovi prevoza povezani sa povredom, bolešću ili medicinskom negom, sudske troškove i troškove sahrane; (b) Ujedinjene nacije ne isplaćuju naknadu za štetu koja nije finansijske prirode, kao što su bol i patnja ili moralna šteta, kao ni kaznene ili moralne odštete.” http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/52/247&Lang=E

⁸⁹ <http://terra0nullius.wordpress.com/2013/03/11/the-human-rights-advisory-panel-holds-the-un-in-kosovo-responsible-for-failing-to-investigate-forced-disappearances-too-little-too-late/>

⁹⁰ Odluka SPGS po žalbi Šaipna Canhasija (br.04/08) od 27. septembra 2012. - četiri godine posle preporuka koje je, povodom ovog slučaja, dala SKLJP. Dostupno na: http://www.unmikonline.org/hrap/Eng/Cases%20Eng/04_08%20Canhasi%20SRSGs%20Decision%2040ct12.pdf. Nasuprot tome, u pismu pomoćnika generalnog sekretara za pravna pitanja iz 2011. godine, Ujedinjene nacije su izgleda prihvatile da se rezolucija UN 52/247 može primeniti na situaciju u kojoj su žalioci, ali da se sama žalba ne uklapa u taj okvir. Pismo koje je pomoćnik GS za pravna pitanja uputio Dajen Post, pravnom zastupniku 143 Roma, Egipćana i Aškalijski koji tvrde da su otrovani olovom i da imaju druge zdravstvene probleme zbog zagađenosti olovom u kampovima za interno raseljena lica u severnoj Mitrovici, u kojima su živeli više od deset godina. Pogledati slučaj 26/08, N.M. i ostali, čiju je žalba u martu 2010 godine za SKLJP bila neprihvatljiva. http://www.unmikonline.org/hrap/Serb/Cases%20Serb/DC_26-08_SRB%202.pdf Savetodavna komisija je u junu 2012. godine žalbu ponovo uzela u razmatranje ali se još uvek čeka na konačno mišljenje.

⁹¹ „Međunarodne organizacije koje deluju kao kvazi-vlade treba da snose odgovornost za svoje postupke”
http://www.coe.ba/web2/en/dokumenti/cat_view/202-coe-documents-on-bosnia-and-herzegovina--coe-dokumenti-vezani-za-bih/183-commissioner-for-human-rights--komesar-za-ljudska-prava.html?limit=10&limitstart=0&order=hits&dir=DESC

Amnesty International
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW

www.amnesty.org

AMNESTY
INTERNATIONAL

